ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 63ον. ΜΑΪΟΣ, 1927. Ἀριθ. 5

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ

«Καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν».
Γενέσ. β′ 7.

Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀποθνήσκει, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ψυχή. Διὰ τοῦ θανάτου τὸ σῶμα ἐπιστρέφει εἰς τὸ χῶμα, ἐξ οὗ ἐλήφθη, ἡ δὲ ψυχὴ ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου προῆλθε. Τὸ σῶμα δύναται νὰ φονευθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐδεὶς δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐξουσίαν τινά, εἰμὴ μόνος ὁ Θεός. Ἡ ἀθανασία αὕτη τῆς ψυχῆς προέρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, διότι αὕτη ἔχει τὴν προέλευσίν της ἐκ τοῦ Θεοῦ «τοῦ μόνου ἔχοντος ἀθανασίαν» (Α′ Τιμόθ. ς′ 16), καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ὅτι «ἐν Αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. ιζ′. 28).

Αὕτη εἶναι ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ἡ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος, ὅπερ ἀπησχόλησε τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν πάσης χώρας καὶ παντὸς αἰῶνος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Οὐ μόνον ὁ Χριστιανισμός, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ γνωστὰ θρησκεύματα τοῦ σημερινοῦ κόσμου (ὁ Βουδδισμός, ὁ Ταοϊσμός, ὁ Κομφουκιανισμός, ὁ Ζοροαστρισμός, ὁ Μωαμεθανισμός, ὁ Ἰουδαϊσμός), ὡς καὶ τὰ τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος (Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων), παραδέχονται τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος. Ὀλίγοι τινὲς φιλόσοφοι ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι διετύπωσαν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ζητήματος. Τὴν ἀθανασίαν δὲ τῆς ψυχῆς ἀρνοῦνται σήμερον μόνον οἱ ὑλισταί, οἱ πανθεϊσταὶ καί τινα ἄλλα τοιαῦτα φιλοσοφικὰ συστήματα.

Αἱ ἀποδείξεις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς εἶναι δύο εἰδῶν—αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς ***ἀνθρωπίνης συνειδήσεως καὶ λογικῆς*** καὶ αἱ παρεχόμεναι ἐκ ***Θείας ἀποκαλύψεως***, ἤτοι ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Α′. Ἀποδείξεις ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως καὶ λογικῆς.

1. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλα τὰ μεγάλα θρησκεύματα τοῦ κόσμου, ἀρχαῖά τε καὶ νεώτερα, παραδέχονται τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἶναι ἀπόδειξις αὐτῆς. Ὅπως ἡ ἔνστικτος πεποίθησις πάσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης φυλῆς περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θείου εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως ταύτης, οὕτω καὶ ἡ ἐνδόμυχος πεποίθησις περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ ἓν τεκμήριον περὶ τῆς ἀθανασίας ταύτης.

2. ***Ἡ ἔμφυτος ἀπέχθεια,*** τὴν ὁποίαν ὁ νοῦς, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αἰσθάνεται ***πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἐκμηδενίσεως,*** καθὼς καὶ ἡ φιλοδοξία παντὸς ἀνθρώπου νὰ ***διαιωνισθῇ ἡ μνήμη του,*** τὸ ὄνομά του δι' ἑνὸς ἔργου, ἑνὸς βιβλίου, ἑνὸς μνημείου, ἑνὸς κληροδοτήματος, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἡ ψυχὴ φύσει ὀργᾷ καὶ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ἀθανασίαν.

Ἐπίσης ***ἡ ἀφοσίωσις ἡμῶν πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἀποθανόντων*** ἀγαπητῶν ἡμων συγγενῶν ἢ φίλων ἀποδεικνύει τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ἡμῶν, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγαπητῶν τούτων νεκρῶν δὲν ἐξεμηδενίσθησαν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι νὰ ὑπάρχωσιν εἰς ἄλλην τινα ζωήν, κεκρυμμένην ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ἡ δὲ πεποίθησις αὕτη δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' εἶναι γενικὴ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα θρησκεύματα τοῦ τε ἀρχαίου καὶ τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

3. ***Ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὕλη καὶ δὲν ἔχει καμμίαν ἰδιότητα τῆς ὕλης*** (σχῆμα, μορφήν, θερμοκρασίαν, βάρος, χρῶμα κτλ.). Δὲν δύναται νὰ κοπῇ εἰς τεμάχια, ἢ νὰ ὑποστῇ ὑλικήν τινα ἐπίδρασιν ἢ μεταβολὴν — παρακμήν, φθορὰν ἢ ἀποσύνθεσιν—ὅπως ἡ ὕλη. Ἀκόμη καὶ οἱ φανατικώτεροι ὑλισταὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν ψυχὴν ὡς ὕλην· λέγουσι μόνον ὅτι ὁ νοῦς ἢ ἡ σκέψις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἁπλῶς μία λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ ψυχὴ εἶναι τὸ σύνολον τῶν διανοητικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐγκεφάλου· ὅταν δὲ ὁ ἐγκέφαλος βλαβῇ ἢ καταστραφῇ, παύουσιν αἱ ἐνέργειαί του καὶ συνεπῶς ἐκλείπει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κοινῶς λέγεται ψυχή. Εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος πάντοτε ἐνστίκτως κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τοῦ σώματός του καὶ τῆς διανοητικῆς ἢ ψυχικῆς ἀτομικότητός του· διὰ τῆς θελήσεώς του γνωρίζει ὅτι αὐτὸς (τοὐτ' ἔστιν ἡ ἀτομικότης του, τὸ ἐγώ του) ἐξουσιάζει τοῦ σώματός του, καὶ ὄχι τὸ σῶμα ἐξουσιάζει τῆς ἀτομικότητός του. Ἡ δὲ ὕλη αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἡ φαιὰ οὐσία τοῦ ἐγκεφάλου, ***δὲν δύναται νὰ γεννήσῃ ψυχικὰς ἢ διανοητικὰς δυνάμεις, ὑψηλὰς ἰδέας καὶ ἰδανικά, ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς συναισθήσεις καὶ ἀρχάς.*** Ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις εἶναι μία μόνον δύναμις τῆς ψυχῆς, εὐκόλως συλλαμβάνει ὑψηλὰς καὶ ἀΰλους ἐννοίας, αἰωνίας ἠθικὰς ἀληθείας, καὶ ἄλλα καθαρῶς πνευματικὰ πράγματα. ***Τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἂν δὲν ἦτο ἄϋλος.*** Ἡ φαιὰ λοιπὸν οὐσία τοῦ ἐγκεφάλου δὲν εἶναι ἡ γεννήτρια τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ***ὑλικὸν ὄργανον,*** διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ εὑρίσκει ἔκφρασιν καὶ ***ἐκδήλωσιν·*** ὅταν δὲ ὁ ἐγκέφαλος φθαρῇ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ σώματος σταματήσῃ, ἡ ψυχὴ ἀποχωρίζεται τοῦ σώματος, ὡς μὴ δυναμένη πλέον νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ ἐκδήλωσιν.

4. Ἡ ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον ***συνείδησις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου,*** τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Διότι ἡ συνείδησις αὕτη συνοδεύεται μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον καὶ τὸ ἀγαθὸν θὰ βραβευθῇ, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τὸ πονηρὸν θὰ τιμωρηθῇ. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν πλειστάκις τοῦτο δὲν συμβαίνει —τοὐναντίον, πολλοὶ ἄδικοι καὶ πονηροὶ μένουσιν ἀτιμώρητοι καὶ μάλιστα εὐημεροῦσι καὶ προάγονται εἰς τὰ ἐγκόσμια ἀγαθά, ἐνῷ πολλοὶ δίκαιοι καὶ

ἀγαθοὶ ὑποφέρουσι στερήσεις, ἀδικίας, διωγμούς, θλίψεις καὶ βίαιον θάνατον— ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀλάνθαστον αὐτὸ ψυχικὸν αἰσθητήριον, καταλήγει εἰς τὸ μόνον δυνατὸν συμπέρασμα, ὅτι ***ὑπάρχει καὶ ἄλλη ζωή***, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετὴ τελικῶς θὰ βραβευθῇ, ἡ δὲ ἀδικία καὶ πονηρία θὰ τιμωρηθῇ. Καὶ ἡ πεποίθησις αὐτὴ παρατηρεῖται ὄχι μόνον εἰς ἐκείνους, οἵτινες παρηγοροῦνται μὲ τὴν ἐλπίδα μελλούσης ἀμοιβῆς τῆς ἐδῶ παραγνωρισθείσης ἀρετῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐδῶ εὐτυχοῦντας πονηροὺς καὶ κακοποιούς, οἵτινες κατὰ καιροὺς καταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως καὶ ὑπὸ τοῦ τρόμου τῆς μελλούσης τιμωρίας.

5. ***Ἡ ἠθικὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν μένει ἱκανοποιημένη ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς.*** Ἰδίως δὲ ἐκεῖνος, ὅστις ἀκολουθεῖ τὰ εὐγενῆ ἰδανικὰ τῆς ἀληθείας, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἠθικῆς ὡραιότητος, αἰσθάνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ἰδανικὰ ταῦτα εἰς τὴν παροῦσαν βραχεῖαν καὶ ἐφήμερον ζωὴν καὶ ἑπομένως ὅτι μόνον εἰς μέλλουσάν τινα ζωὴν καλλιτέραν καὶ μακροτέραν τῆς παρούσης δύναται καὶ δικαιοῦται νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἰδανικὰ ταῦτα. Καὶ τέλος,

6. ***Αὐτὴ ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νὰ ζητῇ νὰ εὕρῃ ἀποδείξεις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς του*** εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν Ἀμερικανὸν φιλόσοφον Ἔμερσον, ἡ τρανωτάτη ὅλων τῶν ἀποδείξεων. Ζητοῦμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἀθανασίαν, διότι ἡ ἐπιθυμία μας αὐτὴ πηγάζει ἐκ παντὸς ὅ,τι εὐγενέστερον καὶ καλλίτερον καὶ ἀξιολογώτερον ὑπάρχει ἐν ἡμῖν. «Ἐὰν χάσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀθανασίας», λέγει ὁ Ἔμερσον, «θὰ μᾶς καταλάβῃ ἠθικὴ παράλυσις καὶ ἄπελπις ἀπαισιοδοξία». Ἀκόμη καὶ ὁ ἄπιστος Ρενὰν ἀπεφάνθη ὅτι «ἐὰν ὁψέποτε ἡ πεποίθησις εἰς μίαν μέλλουσαν ζωὴν ἤθελεν ἐκλείψει ἐκ τοῦ κόσμου, θὰ ἐπήρχετο ἀμέσως τρομακτικὴ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ κατάπτωσις τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐδεὶς μοχλὸς ὑπάρχει, δυνάμενος νὰ ἀνυψώσῃ ἕνα λαόν, ἐὰν οὗτος ἀπολέσῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς».

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα μᾶς προμηθεύει ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις καὶ ἡ ἀνθρωπίνη λογική. Ἂς ἴδωμεν τώρα τὰς

Β'. Ἀποδείξεις ἐκ Θείας ἀποκαλύψεως, ἤτοι ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Γραφῶν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος:

1. ***Διότι προέρχεται ἐκ τοῦ Θείου Πνεύματος.*** Ὁ Δημιουργός, ἀφοῦ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ χώματος, ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν πνοὴν ζωῆς καὶ «ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γενέσ. β'. 7). Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ «μορφώνων τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς αὐτοῦ» (Ζαχαρ. ιβ'. 1). Τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς τίποτε ἀνθρώπινον δὲν δύναται νὰ διαταράξῃ: «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων νὰ ἀποκτείνωσι» (Ματθ. ι'. 28).

2. ***Διότι εἶνε φύσεως ὁμοίας μὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἀγγέλων, αἵτινες δὲν***

ἀποθνήσκουσι. Τὰ πνεύματα τῶν τελειωθέντων μετὰ θάνατον «οὔτε νὰ ἀποθάνωσι πλέον δύνανται· ἐπειδὴ εἶναι ἰσάγγελοι» (Λουκ. κ΄. 36).

3. ***Διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ ἔρχεται εἰς κρίσιν*** ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνει τὴν ***ἀμοιβὴν*** ἢ τὴν ***τιμωρίαν*** δι' ὅσα ἔπραξεν ἐν τῇ ζωῇ τοῦ σώματος. Ἡ δὲ ἀμοιβὴ τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ ἡ τιμωρία τῶν πονηρῶν, θὰ ἦναι ***αἰώνιος.***

4. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἐπιβεβαιοῦται ἐν γένει ἐκ τῆς ὅλης διδασκαλίας τῶν Γραφῶν περὶ τῆς ***πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου*** καὶ περὶ τῆς ***σωτηρίας αὐτοῦ διὰ τοῦ ἱλαστηρίου θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.*** Διότι ἐὰν ἡ ψυχὴ ἀπέθνησκεν ὁμοῦ μὲ τὸ σῶμα, ἦτο περιττὴ ἡ ἐνανθρώπησις καὶ ἡ θυσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ ὑπάρχουσι δυστυχῶς τινές, οἵτινες, διαστρέφοντες τὰς Γραφάς, ἀπεφάνθησαν ὅτι ναὶ μὲν τῶν δικαίων αἱ ψυχαὶ θὰ ἔχωσιν αἰωνίαν ζωὴν καὶ μακαριότητα, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ τῶν πονηρῶν καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν τελικὴν Κρίσιν θὰ ἐκμηδενισθῶσι, πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀσεβείας καὶ σκληροκαρδίας αὐτῶν. Καὶ ἐπικαλοῦνται μεταξὺ ἄλλων χωρίων τὸ τοῦ Ἰεζεκιὴλ (ιη΄. 4): «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτήσασα, αὐτὴ θέλει ἀποθάνει». Ἐν τούτοις, ἡ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ τῆς ***αἰωνίας τιμωρίας*** τῶν ἀσεβῶν εἶναι τόσον σαφὴς καὶ στηρίζεται εἰς τόσα χωρία, ὥστε νὰ ἦναι ἀναμφισβήτητος. Ὁ δὲ «θάνατος» τῆς πονηρᾶς ψυχῆς δὲν εἶναι ἐκμηδένισις ἢ ἀποσύνθεσις, ὡς ὁ σωματικός, διότι ἡ ψυχή, ὡς εἴδομεν, δὲν εἶναι ὕλη οὐδ' ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους, εἰς οὓς καὶ ἡ ὕλη. Ὁ «θάνατος» οὗτος τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὡς ***ἠθικὸς*** ἢ ***πνευματικός***, τουτ' ἔστιν ὡς τέλειος καὶ ὁριστικὸς ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῆς παρουσίας καὶ εὐνοίας τοῦ Θεοῦ.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἐν ὀλίγοις ὅτι ***ἡ ἐλπὶς τῆς ἀθανασίας εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ κυρίως διακρίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ ζῷα.*** Καὶ τοῦτο, διότι μόνος ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε πνεῦμα παρὰ Θεοῦ, μόνος αὐτὸς ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγένετο «κοινωνὸς τῆς Θείας φύσεως» (Β΄. Πέτρ. ά. 4), μόνος αὐτὸς δύναται νὰ γίνῃ μέτοχος τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ (Ἑβρ. ιβ΄. 10). Ἐξ ὅλων δὲ τῶν τεκμηρίων, ἅτινα μᾶς παρέχει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Θεία ἀποκάλυψις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις, ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, προωρισμένη εἰς ὕπαρξιν, εἴτε αἰωνίας μακαριότητος εἴτε αἰωνίας κακοδαιμονίας.

ΑΙ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

Ὑπὸ Ριχάρδου Τρὲντς (Richard Trench)

(κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια).

Ε'.

Ἡ παραβολὴ τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ.

Ματθ. ιγ'. 44.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνον γενικόν τι ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ ἀτομικόν. Δὲν εἶναι μόνον δένδρον ἐπισκιάζον τὴν γῆν, δὲν εἶναι μόνον ζύμη ζυμώνουσα τὸν κόσμον· εἶναι καὶ κάτι, τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ δι' ἑαυτὸν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ δι' ἰδίας του πρωτοβουλίας. Ἄνευ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἦναι Χριστιανός. Δύναται νὰ ζῇ εἰς κοινωνίαν ζυμωμένην μὲ τὴν ζύμην τὴν Χριστιανικὴν καὶ οὕτω νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν γενικὴν ζύμωσιν. Ἀλλὰ χρειάζεται κάτι περισσότερον καὶ ἀτομικώτερον τούτου. Καὶ τὸ κάτι τοῦτο ἐκτίθεται καὶ διδάσκεται εἰς τὰς δύο παραβολάς, αἵτινες ἕπονται—τὴν τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ καὶ τὴν τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου (¹).

Αἱ δύο αὗται παραβολαὶ ἐλέχθησαν οὐχὶ πρὸς τὸν ὄχλον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μαθητάς. Οὗτοι θεωροῦνται ὡς εὑρόντες τὸν κεκρυμμένον θησαυρὸν καὶ τὸν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπευθύνεται ἡ προτροπὴ περὶ τῆς μεγίστης ἀξίας τῶν εὑρεθέντων καὶ περὶ τῆς διὰ πάσης θυσίας ἐξασφαλίσεως αὐτῶν. Αἱ δύο παραβολαὶ ἐκθέτουσι τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἑκατέρα ὑπὸ διάφορον γωνίαν. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἔχουσιν ἰσχυρὰν ἔμφυτον συναίσθησιν ὅτι ὑπάρχει ὕψιστόν τι καὶ ἀπόλυτον ἀγαθὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ οἵτινες συνεπῶς ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου. Οὗτοι ὁμοιοῦνται πρὸς τὸν ἔμπορον, ὅστις ἐζήτει καλοὺς μαργαρίτας καὶ ὅστις εὗρεν ἕνα μαργαρίτην πολύτιμον. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως ἄλλοι ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδέποτε ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσωσι καὶ εὕρωσιν ὑψηλόν τι ἰδανικὸν εἰς τὴν ζωήν των, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἥν, χωρὶς νὰ τὸ περιμένωσιν, ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτοὺς ἡ ἐν Χριστῷ ἀλήθεια. Οἱ τοιοῦτοι ὁμοιοῦνται πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ὅλως τυχαίως καὶ ἀπροόπτως εὗρεν εἰς ἕνα ἀγρὸν τὸν κεκρυμμένον θησαυρόν, τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ὕπαρξιν ἠγνόει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης.

Αἱ δύο αὗται τάξεις ἀνθρώπων δύνανται νὰ παραλληλισθῶσιν πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν Χριστόν. Ὁ παραλληλισμὸς δὲν εἶναι πλήρης ὡς πρὸς τοὺς Ἑβραίους. Οὗτοι ἀληθῶς ἐζήτουν τὸν πολύτιμον μαργαρίτην — τὸν Μεσσίαν — ὅταν ὅμως τοῖς προσεφέρθη, δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν

(¹) Ὁ Ὠριγένης (Ἑρμην. εἰς Ματθ.) παρατηρεῖ ὅτι αὗται μᾶλλον πρέπει νὰ κληθῶσιν *ὁμοιώσεις* καὶ οὐχὶ *παραβολαί*, διότι οὔτε καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τὰς ὀνομάζει παραβολάς. Ἐν τούτοις ἐν ἐδ. 53 τοῦ προκειμένου κεφαλαίου ἀναγινώσκομεν : «Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτελείωσεν ὁ Ἰησοῦς *τὰς παραβολὰς ταύτας*, ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν».

καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ θυσιάσωσι, διὰ τὴν ἀπόκτησίν του, πᾶν ὅ,τι εἶχον — τὰς ἐθνικάς των προλήψεις, παραδόσεις καὶ προνόμια, τὴν πατραγαθίαν καὶ αὐτοδικαιοσύνην των καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχον προσφιλές. Ἀλλ' οἱ Ἐθνικοί, οἵτινες ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν, δὲν τὸν ἀνέμενον οὔτε εἶχον ἀκούσει πρότερον περὶ αὐτοῦ, καὶ ὅμως τὸν ἐδέχθησαν καὶ ἐθυσίασαν δι' αὐτὸν τὰ πάντα. Δὲν ὑπάρχει μᾶλλον θαυμάσιον παράδειγμα εὐγενοῦς ψυχῆς ζητούσης τὸν πολύτιμον μαργαρίτην καὶ μὴ δυναμένης νὰ ἡσυχάσῃ ἕως οὗ εὕρῃ αὐτόν, ἀπὸ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, ὡς οὗτος μᾶς ἀπεικονίζει ἑαυτὸν εἰς τὰς «Ἐξομολογήσεις» αὐτοῦ. Τῆς ἄλλης κατηγορίας παράδειγμα ἔχομεν τὸν φιλόσοφον καὶ μάρτυρα Ἰουστῖνον, ὅστις διηγεῖται πῶς, ἐνῷ ἐζήτει εἰς τὸν κύκλον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς του, ἀπροσδοκήτως εὗρεν εἰρήνην καὶ ἱκανοποίησιν εἰς τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρχόμενοι τώρα εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς προκειμένης παραβολῆς, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ὕπαρξις κεκρυμμένων θησαυρῶν ἦτο πολὺ συνηθεστέρα εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῶν ἀνωμάλων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν περιστάσεων, αἵτινες διαρκῶς σχεδὸν ἐπεκράτουν ἐκεῖ. Λόγῳ τῶν συχνῶν δυναστικῶν ἀνατροπῶν, μεταβολῶν, ἐπαναστάσεων, ἐπιδρομῶν, καταδυναστεύσεων, κτλ. κατὰ πολλὰς ἐποχὰς καὶ εἰς πολλὰς τῆς Ἀνατολῆς χώρας, ἐσυνείθιζον οἱ ἐκεῖ πλούσιοι νὰ διαιρῶσιν εἰς τρία μέρη τὴν περιουσίαν αὐτῶν: Μὲ τὸ ἓν μέρος κατεγίνοντο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἢ ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰς βιωτικάς των ἀνάγκας· μὲ ἕτερον μέρος ἠγόραζον πολυτίμους λίθους, οὓς ἐν περιπτώσει ἀποτόμου φυγῆς ἠδύναντο νὰ συναποκομίσωσι μεθ' ἑαυτῶν· τὸ δὲ τρίτον μέρος ἔκρυπτον εἰς τὴν γῆν πρὸς ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς οὐδένα ἐτόλμων νὰ ἐμπιστευθῶσι τὸ μυστικὸν τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ των, πολλάκις συνέβαινε νὰ ἀποθάνωσι καὶ ὁ θησαυρὸς αὐτῶν νὰ μείνῃ ἐν τῇ γῇ ἀγνοούμενος ὑπὸ πάντων, ἕως οὗ μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ ἢ ὀλίγου χρόνου ἄλλος τις, συνήθως ἀγρότης, τυχαίως ἀνεκάλυπτεν αὐτὸν καθ' ἣν ὥραν ἔσκαπτεν εἰς τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Τόσον μάλιστα συχναὶ ἦσαν καὶ εἶναι αἱ τοιαῦται τυχαῖαι ἀνακαλύψεις εἰς Ἀνατολικὰς χώρας, ὥστε καὶ τὴν σήμερον ἔτι ἀρχαιολόγοι, ἀναζητοῦντες ἐκεῖ ἀρχαιότητας, ἐξεγείρουσι τὰς ὑπονοίας τῶν χωρικῶν ὅτι εὑρίσκονται εἰς ἀναζήτησιν κεκρυμμένου τινος θησαυροῦ.

Ἑρμηνευταί τινες τῆς προκειμένης παραβολῆς, ὡς ὁ Ἱερώνυμος, ποιοῦνται διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένου θησαυροῦ· θεωροῦσιν ὡς ἀγρὸν τὰς Ἱερὰς Γραφάς, ὡς θησαυρὸν δὲ τὸ ἐν ταῖς Γραφαῖς κεκρυμμένον μυστήριον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ὅταν γίνῃ ἀντιληπτὸν εἰς τὸν μελετῶντα τὰς Γραφάς, οὗτος προθυμοποιεῖται νὰ ἐγκαταλίπῃ πᾶσαν ἄλλην σκέψιν καὶ ἐπιχείρησιν καὶ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἐξερεύνησιν ταύτην, ἵνα γένηται πλούσιος εἰς τὴν γνῶσιν καὶ ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, ὁ μὲν ἀγρὸς εἰκονίζει μᾶλλον τὴν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν, ὁ δὲ κεκρυμμένος θησαυρὸς τὴν ἀόρατον Ἐκκλησίαν. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος μέχρι τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ ἐθεώρει τὸν ἀγρὸν μὲ ἀδιαφορίαν, ὡς ἕνα ἀγρὸν ὅμοιον πρὸς χιλίους ἄλλους ἀγρούς, μετὰ τὴν εὕρεσιν ὅμως τοῦ θησαυροῦ ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀφήσῃ τίποτε νὰ

τὸν χωρίσῃ ἀπὸ τὸν ἀγρὸν τοῦτον, οὕτω καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐγνώρισε τὸν Χριστὸν ὡς τὴν κεφαλὴν καὶ ψυχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντελήφθη τὴν πολυτιμότητα Αὐτοῦ, ἐνῷ πρότερον προσέβλεπε τὴν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν ὡς ὀργάνωσίν τινα ἀνθρωπίνην, ἤδη πείθεται ὅτι εἶναι ἵδρυμα θεῖον καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνδεθῇ ἀρρήκτως μετ' αὐτῆς, ἵνα ἀπολαύσῃ ὁλόκληρον τὴν εὐλογίαν καὶ μακαριότητα, ἣν παρέχει καὶ ἐμπεριέχει ἡ κοινωνία αὐτῆς.

Ἐν τῇ παραβολῇ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ εὗρε τὸν θησαυρόν, «ἔκρυψεν αὐτόν», μέχρις οὗ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀγροῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ εὑρὼν τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, τοὺς κεκρυμμένους ἐν τῷ Χριστῷ (Κολοσσ. β'. 3), θὰ θελήσῃ νὰ ἀποκρύψῃ τοὺς θησαυροὺς τούτους ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Τοὐναντίον, θὰ αἰσθανθῇ τὴν ὑποχρέωσιν, ὡς χρεώστης πρὸς πάντας ἀνθρώπους, νὰ καταστήσῃ τοὺς πάντας κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων τῶν ἐν τῷ Χριστῷ. Θὰ σπεύσῃ, ὡς ὁ Ἀνδρέας πρὸς τὸν Σίμωνα, καὶ ὡς ὁ Φίλιππος πρὸς τὸν Ναθαναήλ, νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν: «Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν» καὶ θὰ ζητήσῃ νὰ φέρῃ καὶ αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐὰν πρὸς στιγμὴν κρύψῃ τὸν εὑρεθέντα θησαυρὸν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, τοῦτο θὰ πράξῃ ἐκ φόβου ὄχι μήπως ἄλλος τις τὸν ἀνεύρῃ, ἀλλὰ μήπως αὐτὸς τὸν ἀπολέσῃ (1). Ἡ χαρὰ τῆς εὑρέσεως συγκλονίζει τὴν εὑροῦσαν ψυχήν, καὶ ἕως οὗ αὕτη συνέλθῃ, ἔχει ἀνάγκην σιωπῆς καὶ ἀτομονώσεως.

Τὴν χαρὰν ταύτην ἑρμηνεύει ὁ Αὐγουστῖνος, περιγράφων τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀναγέννησιν καὶ ἐξηγῶν πόσον εὐκόλως, λόγῳ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ, ἐγκατέλιπε πάσας τὰς ἁμαρτωλὰς εὐχαριστήσεις, ἃς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν συγκατετίθετο νὰ ἀπαρνηθῇ καὶ αἵτινες τὸν ἐκράτουν δέσμιον. Παραβάλατε πρὸς ταῦτα καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου (Φιλιππ. γ'. 4—11), ὅστις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἐθεώρει ὡς κέρδη, ἐθυσίασε προθύμως ἵνα κερδίσῃ τὸν Χριστὸν καὶ εὑρεθῇ ἐν Αὐτῷ. Τοιουτοτρόπως ὁσάκις ἄνθρωπός τις ἀπαρνεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πᾶν τι ἄλλο, ἵνα μὴ τοῦτο τὸν ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ ὁλοκλήρους τὰς εὐλογίας τοῦ Εὐαγγελίου — ὅταν ὁ φιλοχρήματος ἀπαρνῆται τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ, ὁ ὀκνηρὸς τὴν ἀνάπαυσίν του, ὁ σοφὸς τὴν πεποίθησίν του ἐπὶ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου — τότε ἕκαστος τούτων πωλεῖ, κατὰ τὴν φράσιν τῆς προκειμένης παραβολῆς, «πάντα ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρόν», εἰς ὃν εὑρίσκεται ὁ θησαυρός. Εἰς τὴν τοιαύτην πώλησιν παντὸς ὅ,τι ἔχομεν προτρέπει ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅταν λέγῃ (Ματθ. ι'. 37—39): «Ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, δὲν εἶναι ἄξιος ἐμοῦ».

ϛ'.

Ἡ παραβολὴ τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου.

Ματθ. ιγ'. 45, 46.

Εἰς τὴν προηγουμένην παραβολὴν εἴδομεν τὰς ὁμοιότητας, ὡς καὶ τὰς διαφορὰς ἐκείνης πρὸς τὴν προκειμένην παραβολήν. Ἐνταῦθα ἔχομεν ἕνα ἄνθρωπον,

(1) Οὕτως ἑρμηνεύουσι τὴν ἀπόκρυψιν ὁ Ἱερώνυμος καὶ ἄλλοι ἑρμηνευταί.

ὅστις ὄχι ἁπλῶς εὗρεν, ἀλλ' ὅστις ***ἐζήτει*** τὴν ἀληθῆ σοφίαν. ***«Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ὁμοία πρὸς ἄνθρωπον ἔμπορον ζητοῦντα καλοὺς μαργαρίτας».*** Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶχε θέσει ὡς ὡρισμένον σκοπόν του τὴν εὕρεσιν καλῶν μαργαριτῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ τούτου συνεκέντρωσεν ἁπάσας του τὰς ἐνεργείας. Αἰσθάνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει δι' αὐτὸν ὑπέρτατόν τι καλόν, ὅπερ θὰ ἱκανοποιήσῃ πάντας τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς του· καὶ διὰ τοῦτο ἔχει λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀποκάμῃ, ἕως οὗ τὸ εὕρῃ. Ἴσως δὲν γνωρίζει ἀκόμη ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἶναι ***ἕν***, διότι τὸν βλέπομεν ἀναζητοῦντα ***πολλοὺς*** καλοὺς μαργαρίτας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο θὰ τῷ γίνῃ γνωστὸν ἐν καιρῷ.

Ἡ παραβολὴ αὕτη εὐστόχως εἰκονίζει διὰ τοῦ μαργαρίτου τὴν ***ὑπερβάλλουσαν πολυτιμότητα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ***· διότι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ τέλειος μαργαρίτης ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ τιμαλφέστατον πάντων τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ μαργαρῖται εἶχον ἀτελείας χρώματος ἢ σχήματος ἢ συστάσεως, ὁ ἔμπορος τοῦ εἴδους τούτου ἔπρεπε νὰ ἦναι πολὺ ἔμπειρος καὶ προσεκτικὸς εἰς τὰς ἀγοράς του. Καὶ ὁ ἔμπορος τῆς προκειμένης παραβολῆς ἐπὶ τέλους εὑρίσκει ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην. Καὶ τί εἶναι ὁ μαργαρίτης οὗτος; Πᾶσαι αἱ δοθεῖσαι ἑρμηνεῖαι συμφωνοῦσι περίπου πρὸς ἀλλήλας: Ὁ μαργαρίτης οὗτος εἶναι ***ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ*** — ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν —***ἡ γνῶσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.***

Ὅταν δὲ ὁ ἔμπορος εὗρε τὸν μαργαρίτην τοῦτον, ***«ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα ὅσα εἶχε καὶ ἠγόρασεν αὐτόν».*** Εἴδομεν ἀνωτέρω τί σημαίνει ἡ πώλησις αὕτη. Ἐνταῦθα θὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν παραίνεσιν ἐν Παροιμ. κγ'. 23: «Ἀγόραζε τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ πώλει». Δηλαδή, ἀπόκτησον τὴν σωτήριον ἀλήθειαν ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ μὴ ἀφήσῃς καμμίαν δελεαστικὴν προσφορὰν νὰ σὲ πείσῃ νὰ χωρισθῇς πλέον ἀπ' αὐτῆς.

Ἐπίσης δέον νὰ σημειώσωμεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν ***πολλῶν*** καλῶν μαργαριτῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ἔμπορος ἐζήτει, καὶ τοῦ ***ἑνός***, τὸν ὁποῖον εὗρε. Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Μάρθα «μεριμνᾷ καὶ τυρβάζει περὶ πολλά», ἐνῷ ἡ Μαρία εὗρεν ὅτι «ἑνός ἐστι χρεία» (Λουκ. ι'. 41, 42). Εἷς εἶναι ὁ πολύτιμος μαργαρίτης διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, ὅπως καὶ ὁ Θεὸς εἶναι εἷς, ἡ δὲ ἀπόκτησις τῆς ἀληθείας φέρει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ***ἑνότητα*** ἐκείνην, ἣν κατέστρεψεν ἡ ἁμαρτία. Μόνον ἐν τῷ Θεῷ δύνανται τὰ λογικὰ Αὐτοῦ πλάσματα νὰ εὕρωσιν ἀληθῆ εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν. Κατὰ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου: «Κύριε, Σὺ ἔπλασας ἡμᾶς διὰ Σεαυτόν, αἱ δὲ καρδίαι ἡμῶν εἶναι ἀνήσυχοι, ἕως οὗ ἀναπαυθῶσιν ἐν Σοί!».

ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ

Ὀλίγα χωρία τοῦ Εὐαγγελίου ἱκανοποιοῦν τόσον πολὺ τὸ ἔμφυτον εἰς πάντα ἄνθρωπον αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, ὅσον αἱ ρήσεις ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκαυτηρίασε τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀλαζονείαν τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων τῆς ἐποχῆς Αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο ἴσως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ταῦτα δὲν ἐλέχθησαν μόνον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλ' εὑρίσκουν ἐφαρμογὴν καὶ εἰς πολλὰ πνευματικὰ ζητήματα τῆς σήμερον. Πράγματι αἱ ρήσεις ἐκεῖναι, ὡς ἐν Ματθαίῳ ιϛ'. 1—12, ἡ παραίνεσις πρὸς τοὺς μαθητὰς νὰ προσέχωσιν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, δὲν ἀπέβλεπον μόνον τὴν γενεὰν τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' ἀπετέλουν παραίνεσιν πρὸς ὁδηγίαν τῆς ἤδη τότε εἰς τὰ σπάργανα εὑρισκομένης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς Χριστιανοὺς ὅλων τῶν αἰώνων. Καὶ εἰς ἡμᾶς σήμερον ἀποτείνεται ἡ προτροπή: «Προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων», διότι ὑπάρχει τις ζύμη φαρισαϊκή, ἤτοι στοιχεῖον φαρισαϊσμοῦ, ἐπαπειλοῦν τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ εὐρωστίαν τῶν Χριστιανῶν πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης χώρας—στοιχεῖον ὀλέθριον, καταστρεπτικὸν αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Ἂς ἴδωμεν τί σημαίνει ἡ φράσις αὕτη «ἡ ζύμη τῶν Φαρισαίων», καὶ ὑπὸ ποίαν ἔποψιν κινδυνεύομεν ἡμεῖς ἐξ αὐτῆς σήμερον.

Πρέπει ἐν πρώτοις νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ὁ Φαρισαϊσμὸς ἦτο ***μία εὐγενὴς καὶ ὑψηλὴ ἰδέα,*** μία ἔμπρακτος προσπάθεια ὑπὲρ μιᾶς μεγάλης ἠθικῆς ἀρχῆς, ἑνὸς ἱεροῦ ἰδεώδους. Ἱστορικῶς οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν «Καθαρῶν», τῆς μερίδος ἐκείνης τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, τῆς ὁποίας ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἀπέρρεεν ἐκ ***πίστεως διακαοῦς*** καὶ ***ἀρχῶν αἰωνίων.*** Ὁ ἀρχικὸς καὶ καθαρὸς Φαρισαϊσμός, ἐν ὅλῃ τῇ ἁπλότητί του, ἦτο μία διακήρυξις ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ***ὀφείλει νὰ ζῇ κατὰ Θεὸν καὶ μόνον διὰ τὸν Θεόν,*** οὐχὶ διὰ τὸν κόσμον, ὅτι ὀφείλει ἀδιστάκτως καὶ σταθερῶς νὰ ὑποστηρίζῃ καὶ νὰ προστατεύῃ τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον, ἤτοι ὁ Νόμος, ἀπετέλει τὸν γνώμονα καὶ κανόνα τῆς πίστεως καὶ ζωῆς τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ τηρῇ στάσιν ἀδιάλλακτον ὡς πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν διαφθοράν. Οἱ ἀρχαῖοι Φαρισαῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἔσδρα καὶ τοῦ Νεεμία ἦσαν χαρακτῆρες ἀδαμάντινοι καὶ πατριῶται ἀκραιφνεῖς. Ὅπως δὲ πολλοὺς αἰῶνας βραδύτερον οἱ «Καθαροί» τῆς Ἀγγλίας, οἱ Πουριτανοί, ἔσωσαν τὴν Ἀγγλίαν εἰς ἐποχὴν γενικῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ πολιτικῆς σαθρότητος, διὰ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἠθῶν των καὶ τῆς ἁγνότητος τῶν χριστιανικῶν των ἀρετῶν, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι, οἱ πρῶτοι Φαρισαῖοι, ὑπῆρξαν τὸ ἅλας, τὸ ὁποῖον ἀπεσόβησε τότε τὴν ἠθικὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ διέσωσεν αὐτὸ ἀπὸ πολιτικὸν ὄλεθρον καὶ ἀπὸ κοινωνικὴν ἐξαχρείωσιν.

Αἱ μεγάλαι ἠθικαὶ ***μεταρρυθμίσεις*** διέρχονται συνήθως διὰ τριῶν φάσεων

ἢ σταδίων. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ στάδιον τοῦ ***ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ***· τοῦτο εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου καλόν. Κατόπιν ἔρχεται τὸ στάδιον τῆς ***παγιώσεως***, τῆς συστηματοποιήσεως· καὶ τοῦτο εἶναι καλὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἀναποφεύκτως περιέχει καὶ σπέρμα τι πονηρόν. Τὸ τρίτον στάδιον εἶναι τὸ στάδιον τῆς ***ἀποκρυσταλλώσεως***, τὸ τῆς ψυχρᾶς ***παραδόσεως***, καὶ τῆς ὑποφωσκούσης ***ὑποκρισίας***. Ἡ ἀρχικὴ ἱερὰ ἔμπνευσις καταντᾷ νεκρὰ συνήθεια, ἡ πρωτοβουλία γίνεται τὸ κατὰ συνθήκην, καταλῆγον εἰς τὴν ***προσποίησιν***. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπερισχύει τὸ κακόν· ἐλάχιστον δὲ παραμένει ἀγαθόν.

Τὸ πρῶτον στάδιον, ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Φαρισαϊσμοῦ, ἦτο ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον μᾶς δεικνύει τὸ βιβλίον τοῦ Ἔσδρα καὶ τὸ τοῦ Νεεμίου. Οἱ δύο οὗτοι ἀναμορφωταὶ ἦσαν πρότυπα ἁγνοῦ Φαρισαϊσμοῦ—Ἰουδαῖοι «Καθαροί». Τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ Φαρισαϊσμοῦ εὑρίσκομεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποκρύφων βιβλίων· ἦτο ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχικὴ ἔμπνευσις τοῦ ἀναμορφωτικοῦ κινήματος εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς περίπλοκον ὀργάνωσιν. Τὸ τρίτον στάδιον τοῦ Φαρισαϊσμοῦ ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Βλέπομεν αὐτὸν εἰς παρακμὴν καὶ κατάρρευσιν, ὀχυρούμενον ὄπισθεν τοῦ τείχους τῆς προσποιήσεως, κρατοῦντα μόνον τὸ πρόσχημα ἄνευ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως τῆς εὐσεβείας. Ἰδοὺ τὰ σημεῖα τῆς παρακμῆς τοῦ Φαρισαϊσμοῦ:

1) ***Ἡ παραμέλησις τοῦ παρόντος καθήκοντος, ἐξ ὑπερμέτρου σεβασμοῦ πρὸς τὸ παρελθόν.*** Ὁ Κύριος καταγγέλλει τοὺς Φαρισαίους τῆς ἐποχῆς Του ὡς κτίζοντας καὶ εὐπρεπίζοντας τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, ἐνῷ ἔπραττον ἀκριβῶς ἐκείνας τὰς παρανομίας, αἵτινες ὑπῆρξαν αἰτία τοῦ νὰ φονευθῶσιν οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι μάρτυρες τῆς ἀληθείας. Οἱ Φαρισαῖοι ἐκεῖνοι εἶναι ἡ ἐκπροσώπησις τῆς αἰωνίου τάσεως πρὸς ὑπερύψωσιν τῆς παραδόσεως καὶ τῶν ἰδεωδῶν τῶν παρελθόντων χρόνων.

Θεολογικῶς, ἡ τοιαύτη τάσις, ὁ Φαρισαϊσμὸς οὗτος εἶναι ἡ ἀπόπνιξις πάσης πνευματικῆς προόδου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Γραφων, ἡ ἀπόδοσις σημασίας ἀποκλειστικῶς ἐξωτερικῆς καὶ τυπικῆς εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ἀπόκρυψις τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ «παλαιὸν Εὐαγγέλιον» νὰ προσαρμόζηται ἀεννάως εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς πόθους παντὸς αἰῶνος. Τὴν «ἀλήθειαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» χαρακτηρίζει ἡ μοναδικὴ ἰδιότης τοῦ νὰ δύναται νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας οὐ μόνον τῆς χθές, ἀλλὰ καὶ τῆς σήμερον καὶ τῆς αὔριον, ἐνῷ κατ' οὐσίαν μένει ἀναλλοίωτος. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Θείου Λόγου ἀεννάως λάμπει νέον φῶς. Ἐνῷ ἡ οὐσία αὐτοῦ εἶναι συμπαγὴς ὡς ὁ βράχος, παρουσιάζεται ἑκάστοτε ὑπὸ ὄψιν νέαν, ὡς ἐκείνην ἣν προσδίδει εἰς τὸν βράχον ὁ ἀφρός, ὅστις διαχέεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

Ἡ εἰς τὰ παλαιὰ καὶ τὰ πατροπαράδοτα προσκόλλησις τῶν Φαρισαίων τῆς παρακμῆς, ἡ λατρεία παντὸς σκωληκοβρώτου καὶ εὐρωτιῶντος ἐθίμου καὶ τύπου, μόνον καὶ μόνον ὡς παλαιοῦ καὶ ἑπομένως ἱεροῦ, ὤθησεν αὐτοὺς νὰ ἀπορρίψωσι τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Μεσσίαν. Ἡ τυφλή των αὕτη προσήλωσις εἰς τὸ παρελθὸν ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ βλέπωσιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἕνα ἁπλοῦν τυχοδιώκτην, νὰ ἀκούωσι τοὺς ἐκ τοῦ στόματος Αὐτοῦ προερχομένους λόγους Θείας ἀλη-

θείας, ὡς κύμβαλον ἀλλαλάζον, νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὴν πρόσκλησιν, δι' ἧς ἔκρουε τὴν θύραν τῶν καρδιῶν των, μὲ τὸ «Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν!» Καὶ ἡμεῖς ἂς προσέξωμεν καλῶς, μὴ ὑποπέσωμεν εἰς τὴν πλάνην αὐτῶν, ἵνα μὴ τύχωμεν τοῦ αὐτοῦ τέλους.

Διότι καὶ τὴν σήμερον τὸ παρελθὸν δύναται νὰ καταστῇ δι' ἡμᾶς ἀντικείμενον εἰδωλολατρικῆς προσηλώσεως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν καὶ τάξιν τῆς λατρείας, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἠκολούθουν ὄχι τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰς «παραδόσεις τῶν πρεσβυτέρων» (Ματθ. ιε΄. 2, Μάρκ. ι΄. 3), συζητοῦντες ἀτελευτήτως περὶ λειτουργικῆς τάξεως, λεπτολογοῦντες περὶ ἑρμηνείας τύπων, περὶ τῶν σαββατιαίων διατάξεων, περὶ τοῦ κανονικοῦ σχήματος τῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων σκευῶν τοῦ Ναοῦ, παραβλέποντες δ' ἐντελῶς τὰ μεγάλα καὶ ἐπείγοντα ἠθικὰ καθήκοντα καὶ τὰ σοβαρώτερα ζητήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καὶ κωφεύοντες πρὸς τὴν κραυγὴν τῶν δυστυχούντων καὶ βαρέως πεφορτισμένων ὁμοίων των ἀνθρώπων.

Τοῦτο εἶναι τὸ ὀλέθριον ἀποτέλεσμα, ὁ κίνδυνος ὅστις ἐπαπειλεῖ, ὅταν προσηλώμεθα εἰς τοὺς τύπους. Ὁ δὲ ἐκ τῶν τύπων κίνδυνος δὲν ἐμφωλεύει μόνον εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἐκείνας, αἵτινες ἔχουσι τοὺς λειτουργούς των λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἐνδεδυμένους, τοὺς ναούς των πολυτελεῖς καὶ τὰς ἀκολουθίας των μεγαλοπρεπεῖς μέχρι θεατρικότητος. Ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπαπειλεῖ καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν αὐστηρότητα τῆς παραστάσεως τοῦ ἱεροκήρυκος, τὴν γυμνότητα τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ, καὶ τὰς ἀπερίττους ἀκολουθίας. Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει ἠθικὴν ἀξίαν ἐν τῇ λατρείᾳ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φρουρῆται καὶ νὰ φυλάττηται ὡς τὸ ἱερώτατον κειμήλιον, εἶναι ὄχι ἡ μορφὴ τῆς λατρείας, ἀλλ' ἡ εἰλικρίνεια ἐν τῇ λατρείᾳ.

2) Δεύτερον γνώρισμα τοῦ Φαρισαϊσμοῦ εἶναι ἡ τάσις πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἀξιῶν ἐν τῷ πνευματικῷ καὶ εἰδικῷ κύκλῳ, ἡ ἔλλειψις ὀρθῆς ἀντιλήψεως τῆς πραγματικῆς σχέσεως τῶν πραγμάτων πρὸς ἄλληλα,—τῆς ἐμφανίσεως πρὸς τὴν πραγματικότητα, τῶν βασικῶν ἀρχῶν πρὸς τὰς ἐπουσιώδεις λεπτομερείας, τοῦ χαρακτῆρος πρὸς τὴν φήμην.

Ὁ Φαρισαῖος ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἐστερεῖτο τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς πραγματικότητος. Εἰς τὴν ἀντίληψίν του πολλὰ πράγματα ἐμεγαλοποιοῦντο, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐντελῶς ἀσήμαντα, ἐνῷ εἰς τὰ οὐσιώδη δὲν ἀπέδιδε σημασίαν. Διϋλιζε τὸν κώνωπα καὶ κατέπινε τὴν κάμηλον, ἀπεδεκάτιζε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ κύμινον καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ παρημέλει τὰ σοβαρώτερα ζητήματα τοῦ Νόμου. Ἔζη πνευματικῶς εἰς κυκεῶνα ἀξιῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ ὑψηλὰ ἐφαίνοντο ταπεινά, τὸ στενὸν εὐρύ, καὶ τὰ πρῶτα ἔσχατα. Ποία ἀρχὴ διέπνεε τὴν διαστροφὴν ταύτην τῆς ἠθικῆς κρίσεως; Μία ἁπλουστάτη ἀρχή. Εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Φαρισαίου πᾶν τὸ ὁρατὸν ἦτο καὶ μέγα· τὸ ἀόρατον, ἔστω καὶ ἂν ἦτο μέγιστον, δὲν ὑπῆρχε δι' αὐτόν. Ἡ θρησκεία δι' αὐτὸν ἦτο ἡ λατρεία τῶν ὑποπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις πραγμάτων, οὐχὶ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων. Ἦτο θρησκεία ἐξωτερικῆς παραστάσεως.

Φεῦ! ἡ θρησκεία αὕτη δὲν ἐξηφανίσθη μὲ τοὺς Φαρισαίους τῆς ἐποχῆς τοῦ

Χριστοῦ! Ὁπουδήποτε σήμερον ἡ κενὴ ἐθιμοτυπία ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀληθῆ φιλοφροσύνην, ὅπου ἡ λατρεία συμβάλλεται μὲ τὴν ἀσέβειαν, ἐκεῖ ὑφίσταται ἀκόμη ὁ Φαρισαϊσμός. Φαρισαῖος εἶναι ὁ πλήρης φιλοφροσύνης πρὸς τοὺς πελάτας του καὶ σκληρὸς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἡ οἰκοδέσποινα ἥτις χάριν τῆς ἀνεπιλήπτου τάξεως καὶ εὐπρεπείας τῆς οἰκίας της καθιστᾷ τὸν βίον τῆς οἰκογενείας της ἀβίωτον, ὁ πρὸς τοὺς ξένους ὑποχρεωτικὸς καὶ μειδιῶν καὶ κατ' οἶκον μὴ συγκρατῶν ἑαυτόν, ἀλλ' ἐκσπῶν εἰς ἀκατάσχετον θυμόν. ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ μὴ ἀνεχόμενος ἔστω καὶ δικαίαν παρατήρησιν παρ' ἄλλου. Ταῦτα ἐν τῷ κύκλῳ τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ὁ Χριστιανὸς πράττει ὅ,τι πράττει ἐκ καθήκοντος, ὁ Φαρισαῖος ἐκ συμφέροντος. Ὁ Χριστιανὸς προσπαθεῖ νὰ ζῇ χριστιανοπρεπῶς ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ὁ Φαρισαῖος ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐπαινῆται ὑπὸ τῶν ὁμοίων του. Ὁ Χριστιανὸς τιμᾷ τὸν Θεὸν διὰ τῆς ψυχῆς του, ὁ Φαρισαῖος τιμᾷ Αὐτὸν διὰ τῶν χειλέων, ἀλλ' ἡ καρδία του εἶναι μακρὰν Αὐτοῦ. Μὴ παραξενευθῶμεν λοιπὸν ἂν τὰ ἅγια χείλη τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξῆλθον οἱ ἱερώτατοι ἐκεῖνοι λόγοι, οἵτινες ἀπηυθύνθησάν ποτε εἰς ἀνθρώπους, ἐξέφερον καὶ τὴν σφοδροτάτην καταγγελίαν: «Παρομοιάζετε μὲ τάφους ἀσβεστωμένους, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν ὅμως γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας» (Ματθ. κγ'. 27). Ἀλλ' ἂς προσέχωμεν μήπως ἡμεῖς ὑποπέσωμεν ὑπὸ χειροτέραν κατάκρισιν.

3) Τρίτον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ Φαρισαίου ἦτο τὸ ὅτι ***ἀπέβλεπε πάντοτε εἰς τὴν ἐντύπωσιν***, ἣν ἤθελε προξενήσει ἡ διαγωγή του εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἔζη διὰ νὰ θεωρῆται ὡς πρότυπον, ὡς παράδειγμα πρὸς ἔπαινον καὶ μίμησιν. Ἡ αὐστηρότης τῆς ἐξωτερικῆς του ζωῆς ἀπέβλεπεν εἰς τοῦτο· δὲν ἦτο ἀπόρροια πραγματικῆς εὐσεβείας καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐνῷ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἶναι καθῆκον ἡμῶν νὰ ζῶμεν οὕτως, ὥστε οἱ πέριξ ἡμῶν νὰ ἀκολουθῶσιν ἀσφαλῶς τὸ παράδειγμα ἡμῶν, τὸ ἐλατήριον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἦναι τὸ κυριαχοῦν.

Πρέπει νὰ ζῶμεν ζωὴν χριστιανοπρεπῆ ***ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ***· τότε τὸ παράδειγμα ἡμῶν θὰ εὕρῃ μιμητάς, χωρὶς νὰ ἐπιζητήσωμεν τοῦτο. Διότι τότε μόνον πραγματικῶς ἀκολουθοῦμεν τὸ παράδειγμα τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, ὄχι ὅταν μιμώμεθα τὰς πράξεις αὐτῶν, ἀλλ' ὅταν μιμώμεθα τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει τὰς πράξεις ταύτας. Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει πρωτίστως τί εἶναι εὐάρεστον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ τί θὰ φανῇ καλὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄξιον μιμήσεως.

Ἀλλ' οἱ Φαρισαῖοι ἀνέστρεψαν τοὺς ὅρους τοῦ Νόμου τούτου, προσέχοντες οὐχὶ εἰς τὸ τί ὤφειλον νὰ ἦναι πράγματι, ἀλλ' εἰς τὸ ***τί ἤθελον νὰ φαίνωνται ὅτι εἶναι***. Ἡ ζωὴ αὐτῶν ἑπομένως κατέστη βαθμηδὸν ***πνευματικὴ προσποίησις***. Παρετήρουν ἑαυτοὺς μὲ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν καὶ τὸ πλῆθος μὲ τὸν ἕτερον. Ἐν τέλει δὲ κατήντησαν θύματα τῆς ἀκρατήτου αὐτῶν φιλαυτίας καὶ τῆς ἀσβέστου δίψης ἐπαίνου παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐσήμαινον οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὅτε ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ νὰ προσέξωσι μήπως ἡ δικαιοσύνη αὐτῶν ὁμοιάσῃ πρὸς τὴν δικαιοσύνην τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, τόσον εἰς τὸ ζήτημα

τῆς ἐλεημοσύνης, ὅσον καὶ εἰς τὸ τῆς προσευχῆς, τῆς νηστείας, τῆς λατρείας καὶ ἐν γένει ἁπάσης αὐτῶν τῆς διαγωγῆς. Καὶ ταῦτα ἐτόνισε διὰ λέξεων καυστικῶν, αἵτινες ὤφειλον νὰ εἶχον ἐγχαραχθῆ ἀνεξιτήλως ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτο ὁ Φαρισαῖος, ὁ αὐστηρὸς τηρητὴς τοῦ Νόμου ἀλλ' ἀδιορθώτως ἄθρησκος, ὁ λησμονῶν τὸ καθῆκόν του ἀπέναντι τοῦ παρόντος καὶ παραμελῶν πᾶσαν πνευματικὴν πρόοδον χάριν τῆς προσηλώσεως πρὸς ἓν νεκρὸν παρελθόν· ὁ ἀνατρέψας τοὺς ὅρους τῶν ἐλατηρίων τῆς ζωῆς καὶ τῆς παραστάσεως, ὁ ζῶν ἀμέμπτως οὐχὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἀλλ' ἵνα ἐπαινῆται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. «Τύπος περασμένος»! ἴσως εἴπῃ τις, «τύπος ὅστις ἐξέλιπεν ἀνεπιστρεπτεί!» Οὐδόλως! Ἀπαντῶνται Φαρισαῖοι σήμερον εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν, ἂς εὐχώμεθα δὲ ὅπως μὴ εὑρίσκωνται καὶ ἐντὸς πολλῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ
ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΝΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΘΩΣΙ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΑΣ;

Διάλεξις δοθεῖσα τῇ 21 Φεβρουαρίου 1927 εἰς τὴν ἐν Π. Φαλήρῳ Σχολὴν Θρησκείας.

(Κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

Α΄.

Προκειμένου νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς Φυσικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Θρησκείας, ἐπιθυμῶ νὰ θέσω ὡς βάσιν τὴν ἑξῆς ἀρχήν: ***Ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ σύγκρουσις μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, καθ' ὅτι αὗται ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους κύκλους.*** Ἡ μὲν φυσικὴ ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μὲ τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὸν ὑλικὸν χρόνον καὶ χῶρον, ἡ δὲ θρησκεία μὲ τὰ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου.

Οἱ δύο οὗτοι κύκλοι σχετίζονται μὲν πρὸς ἀλλήλους, διαφέρουν ὅμως κατὰ τὸ περιεχόμενον, ὡς δ' ἐκ τούτου δὲν δύνανταί ποτε νὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν πρὸς ἀλλήλους. Ἴσως καταστήσω τοῦτο πλέον καταληπτὸν δι' ἑνὸς συγκεκριμένου παραδείγματος· Πᾶς ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ***καθῆκον***. Ἀλλ' ὅμως τὸ καθῆκον δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ ἢ νὰ ζυγισθῇ· εἶναι κάτι τι ἀόρατον καὶ ἀσύλληπτον, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναί τι πραγματικόν. Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ καθήκοντος συναισθάνονται ὅλα τὰ κοινωνικὰ ὄντα. Καὶ ὅμως ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἀγνοεῖ ὁλοκλήρως τὸ καθῆκον. Τῆς σημασίας τῆς λέξεως ταύτης οὐδεμίαν ἔχει πεῖραν. Ἀλλ' ὑπάρχει τι πραγματικώτερον τοῦ καθήκοντος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ καὶ πείρᾳ;

Ὅταν ζητήσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν διατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πιστὸς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, διατί αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐλλιπῆ ὁσάκις παραλείψῃ

νὰ πράξῃ τὸ καθῆκόν του, εὐθὺς γίνεται φανερόν, ὅτι τοῦτο συμβαίνει, διότι τὸ καθῆκον εἶναι μία ὀφειλὴ ***πρὸς τοὺς ἄλλους***. Δὲν εἶναί τι ἄσχετον καὶ ἀφῃρημένον, ἀλλὰ σχετίζεται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰ ἄτομα. Ἅμα δὲ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ καθήκοντος προχωρήσωμεν πρὸς τὰ πρόσωπα πρὸς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται τὸ καθῆκον, εὑρισκόμεθα εὐθὺς ἐντὸς τῆς σφαίρας ὄχι μόνον τῆς ***ἠθικῆς***, ἀλλὰ καὶ τοῦ ***πνεύματος***. Τὸ καθῆκον σχετίζεται μὲ τὰ ἄτομα, ἐπομένως ὑπάρχει ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς κόσμος, ὅστις εἶναι ἐπίσης πραγματικός (ἂν ὄχι καὶ πραγματικώτερος) ὅσον ὁ ἐξωτερικὸς ὑλικὸς κόσμος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔχομεν ἐπαφὴν διὰ τῶν φυσικῶν μέσων.

Ἐντὸς τοῦ προσωπικοῦ τούτου κόσμου τοῦ καθήκοντος ὑπάρχει ἆρά γε Ὑπέρτατον Ὄν, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν καθήκοντα; Ἐὰν ὑπάρχῃ, τότε ὁ κύκλος τῆς πνευματικῆς πραγματικότητος συμπληροῦται, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἡμᾶς αὐτούς, ἀπὸ ἄλλα ἄτομα καὶ ἀπὸ τὸ Ὑπέρτατον Ὄν. Τοιουτοτροπως ἔχομεν πνευματικὴν σφαῖραν εὑρισκομένην πέραν τοῦ κύκλου τῆς ἐπιστήμης καὶ μὴ δυναμένην νὰ ἔλθῃ εἰς καμμίαν σύγκρουσιν μὲ ταύτην.

Ἡ πραγματικότης τῆς πνευματικῆς ταύτης σφαίρας ἀναγνωρίζεται ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐπιστήμης ἐπίσης. Ὁ καθηγητὴς Ροβέρτος Μίλλικαν, εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἐπιστημόνων τῆς Ἀμερικῆς, ὅστις πρῶτος ἐζύγισε τοὺς ἠλεκτρόνας καὶ διὰ πλείστων ἄλλων σπουδαιοτάτων συμβολῶν ἐπλούτισε τὴν ἐπιστήμην, ἀσκεῖ εὐρυτάτην ἐπιρροὴν ἐν τῇ Ἀμερικῇ σήμερον λόγῳ τῶν προσπαθειῶν του ὑπὲρ τῆς ἐναρμονίσεως τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἡ ἑπομένη φρᾶσίς του εἶναι ἀξία τοῦ νὰ διαδοθῇ εἰς εὐρύτατον κύκλον: «Τὸ σπουδαιότατον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον εἶναι ἡ πεποίθησις περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν». Ἰδοὺ εἷς ἐπιστήμων, ὅστις ἀναγνωρίζει τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας. Ἐπίσης καὶ ὁ μέγας Ἄγγλος φυσιοδίφης Λάγκεστερ διακηρύττει ὅτι «ἡ θρησκεία δὲν ἔχει οὔτε νὰ ἐλπίσῃ, οὔτε νὰ φοβηθῇ τι ἐκ μέρους τῆς Ἐπιστήμης», διαπιστώνων τοιουτοτρόπως ὅτι οἱ δύο οὗτοι κλάδοι, ἂν ὄχι τελείως κεχωρισμένοι, διακρίνονται ὅμως σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων.

Β'.

Ἀλλ' ἐνῷ δὲν ὑπῆρξέ ποτε, οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ διαμάχη μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, ὑπῆρξε ***διαμάχη μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θεολογίας***. Τὴν διαμάχην αὐτὴν περιγράφει ἐκτενῶς ὁ Ἀμερικανὸς ἱστορικὸς Ἀνδρέας Οὐάϊτ (Andrew D. White) εἰς τὸ δίτομον σύγγραμμά του «***Ἡ μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ Θεολογίας πάλη***». Κυριολεκτικῶς ὅμως ἡ πάλη αὕτη δὲν ὑπῆρξε πάλη μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θεολογίας, ἀλλὰ μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ***μυωπαζούσης θεολογίας***, θεολογίας μὲ σφαλερὰς ἀντιλήψεις. Τοὐναντίον, τὰ πρῶτα βήματα ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ ὀφείλονται εἰς γνησίους Χριστιανούς. Οἱ σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης, ἦσαν συνάμα καὶ θεολόγοι, ἢ τοὐλάχιστον διετέλουν ἐν στενῇ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπαφῇ. Ἡ διαμάχη ἀνεπτύχθη βαθμηδόν, ὅταν οἱ ἐπιστήμονες συνήντησαν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ

κλήρου καὶ ἄλλων περιωρισμένης ἀντιλήψεως ἀνδρῶν. Τοῦτο θὰ ἀποδειχθῇ ὅταν παρακολουθήσωμεν τὰ διάφορα στάδια τῆς πάλης.

Ἂς ἀρχίσωμεν ἐκ τῆς δριμυτάτης διαμάχης μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῶν δύο περὶ τοῦ Σύμπαντος θεωριῶν — τῆς ***ἡλιοκέντρου*** καὶ τῆς ***γεωκέντρου*** θεωρίας. Ἡ γεώκεντρος θεωρία (ἡ θεωροῦσα τὴν Γῆν ὡς τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος) ὑπῆρξεν ἐπὶ αἰῶνας ἡ ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένη θεωρία, βασισθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀστρονομίας τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ ἀνδρῶν τῆς διανοητικῆς εὐρωστίας τοῦ Θωμᾶ Ἀκουΐνα καὶ τοῦ Διονυσίου, κορυφωθεῖσα δὲ καὶ τυχοῦσα τῆς εὐρυτάτης καὶ θεσπεσιωτάτης ἑρμηνείας ἐν τῇ «Θείᾳ Κωμῳδίᾳ» τοῦ Δάντη. Ἡ Πτολεμαϊκὴ ἐκείνη ἀντίληψις τοῦ Σύμπαντος ἦτο θαυμασία καὶ ὡραία. Ἡ γῆ, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, εἶναι τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος. Πέριξ δὲ αὐτῆς κινοῦνται τὰ οὐράνια σώματα εἰς ἐννέα κύκλους, ἔχοντας τὸ αὐτὸ κέντρον. Ἕκαστος τῶν πλανητῶν εὑρίσκεται στερεωμένος ἐντὸς κρυσταλλίνης σφαίρας, ὅλας δὲ τὰς σφαίρας ταύτας χεῖρες ἀγγέλων κινοῦν περιστροφικῶς. Πέραν τούτων εἶναι οἱ ἀστερισμοί, καὶ ἡ Πρώτη κινητήριος Δύναμις (primum mobile)—τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποίου πηγάζει ὅλη ἡ κίνησις τῶν σφαιρῶν. Ὑπεράνω δὲ πάντων τούτων εἶναι τὸ Ἐμπύρειον — ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν μακαρίων πνευμάτων. Ἡ Κόλασις κατέχει τὸ κέντρον τῆς Γῆς, ἤτοι, τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Ἡ ἐναρμόνιος κίνησις ὁλοκλήρου τοῦ συστήματος πηγάζει ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὁ «ἀκίνητος κινητήρ». Πόσον λαμπρῶς ἡ τοιαύτη ἀντίληψις συνεδυάζετο μετὰ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, καταφαίνεται ὅταν ἀναγινώσκῃ τις τὴν «Θείαν Κωμῳδίαν» τοῦ Δάντη.

Ἡ οὕτω θεολογικῶς συναρμολογηθεῖσα ἀστρονομία κατηδαφίσθη ἀποτόμως ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Γαλιλαίου καὶ τοῦ Κέπλερ, οἵτινες ἀνέτρεψαν ἐκ βάθρων τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ σύμπαντος, ἀποδείξαντες ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ὄχι ἡ γῆ εἶναι τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος. Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ συνετέλεσε περισσότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν ἀνατροπὴν ταύτην, ὑπῆρξε τὸ πολύκροτον σύγγραμμα τοῦ Κοπερνίκου «Ἡ περιστροφὴ τῶν οὐρανίων σωμάτων» (1543), ἡ δημοσίευσις τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη «τὸ σπουδαιότατον γεγονὸς τῆς διανοητικῆς ἱστορίας τῆς Εὐρώπης». Καίτοι δὲ ὁ Κοπερνίκος ἦτο εἷς ταπεινὸς ἐνοριακὸς ἱερεύς, ἡ θεωρία του αὕτη διήγειρε φυσικῷ τῷ λόγῳ δριμυτάτην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ κλήρου. Ὁ Γαλιλαῖος, ὅστις οὐδὲ πόρρωθεν εἶχε σκεφθῇ νὰ προσβάλῃ τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, ἠναγκάσθη νὰ ἀπαρνηθῇ δημοσίᾳ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κινήσεω τοῦ Ἡλίου. Ὁ Bruno ἐκάη ἐπὶ τῆς πυρᾶς κατὰ τὸ 1600 ἐν Ρώμῃ. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Κοπερνίκου ἐνεγράφη εἰς τὸν Πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων (Index). Ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ ἀναχαιτισθῇ ἡ ἐμφανὴς ἀλήθεια τῆς νεας ἀστρονομίας. Ἡ ἐπιστήμη ἐνίκησε ὄχι τὴν πίστιν, ἀλλὰ τὴν παραδεδεγμένην τότε θεολογίαν.

Δεύτερον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς μακρᾶς ταύτης πάλης εἶναι ἡ μεταξὺ Φυσικοῦ Νόμου καὶ Δεισιδαιμονίας ἀντίθεσις καὶ διαμάχη. Μέχρι τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἐπεκράτει ἡ πεποίθησις, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς ὑλικῆς φύσεως, ἅτινα ἐπέφερον συμφορὰς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι, αἱ θύελλαι, οἱ κατακλυσμοί, αἱ ἀνομβρίαι, οἱ σεισμοί, τὰ δυστυχήματα, αἱ νόσοι καὶ αἱ ἐπιδημίαι, ὡς καὶ πᾶσα ἐν

γένει συμφορά, ὀφείλονται οὐχὶ εἰς φυσικὰς αἰτίας, ἀλλ' εἰς πονηρὰ πνεύματα. Ὁ «ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος», ἤτοι ὁ Σατανᾶς, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ὑπαίτιος τῶν ἀναστατώσεων τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται ζημίαι καὶ θάνατοι. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων του πηγάζουν πάντα τὰ καταθλίβοντα καὶ λυποῦντα τὴν ἀνθρωπότητα. Τὴν τρομοκρατίαν ταύτην κατέλυσεν ἡ Ἐπιστήμη, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λόγου καὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. Ἐλέχθη ποτὲ ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Ἄρχοντος τῆς Ἐξουσίας τοῦ Ἀέρος κατηργήθη τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φραγκλῖνος, πετάξας τὸν χάρτινον «ἀετόν» του εἰς τὸν ἀέρα, ἀπέδειξε τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ!

Καὶ ὅμως ἡ δεισιδαιμονία ἐβράδυνε νὰ ἐξαλειφθῇ· μάλιστα ἐπέζησε σχεδὸν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Θὰ ἐνθυμῆσθε βεβαίως ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κράτους ἐπίστευον ἀδιστάκτως εἰς τὴν μαγείαν. Ἐν δὲ τῇ Ἀμερικῇ δεκαεννέα ἄτομα ἀπηγχονίσθησαν κατὰ τὸ 1691 ὡς μάγοι, ἐνῷ ἐν Εὐρώπῃ ἑκατοντάδες τοιαῦται θανατώσεις ἔλαβον χώραν. Ἀλλ' ἡ ἀντίληψις τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ ἑνὸς κόσμου πονηρῶν πνευμάτων ὑπεχώρησε βαθμηδόν, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ λογικωτέρας καὶ μᾶλλον πεφωτισμένης ἀντιλήψεως. Ἡ εἰς τὴν μαγείαν πεποίθησις ἐξηφανίσθη ἐν Ἀμερικῇ οὐχὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐπιστήμης, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν τῶν θυμάτων τῆς τοιαύτης δεισιδαιμονίας. Οἱ κατηγορούμενοι ἐπὶ μαγείᾳ, ἀντὶ νὰ ὑπεκφεύγωσι τὸν βέβαιον θάνατον ὁμολογοῦντες ψευδῶς τὴν ἐνοχήν των, ὑπεστήριξαν τὴν ἀθῳότητά των μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς των.

(ἀκολουθεῖ) *J. W. Buckham.*

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΠΥΡΩΣΙΣ ΕΝ ΚΙΝᾼ

Μέγα μέρος τοῦ ἐκτεταμένου «Οὐρανίου Κράτους», ὡς ὀνομάζεται ἡ Κίνα, εὑρίσκεται ὑπὸ ἰσχυρὰν ἀντιχριστιανικὴν ἐξέγερσιν, ἥτις κατέληξεν εἰς μέγαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν. Αἱ χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι εἶναι μὲν πολὺ δολιώτεραι, ἀλλὰ ὀλιγώτερον αἱματηραὶ ἀπὸ ἐκείνας αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Μπόξερς κατὰ τὸ ἔτος 1900.

Τὰ παθήματα τῶν Χριστιανῶν ὑπενθυμίζουν ζωηρῶς τὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλήμ.

Τινὲς τῶν ἐν Κίνᾳ Χριστιανῶν ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς· ἄλλοι διεπομπεύθησαν διὰ τῶν ὁδῶν τῶν διαφόρων πόλεων, καὶ ἄλλοι ἐδάρησαν, ἐπλήρωσαν βαρέα πρόστιμα καὶ ἄλλως πως ἐκακοποιήθησαν. Εἴς τινα μέρη οἱ Χριστιανικοὶ ναοὶ ἐκλείσθησαν καὶ ἐσφραγίσθησαν, εἰς ἄλλα δὲ κατεδαφίσθησαν.

Αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ καὶ τὰ Χριστιανικὰ ὑμνολόγια ἀνηρπάζοντο καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὴν πυράν. Εἴς τινας περιπτώσεις αἱ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι φαίνεται ὅτι

διεσπάσθησαν, εἰς ἄλλας ὅμως περιπτώσεις ὁ διωγμὸς κατέληξεν εἰς ἔνδοξον νίκην διὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν Χριστιανῶν. Εἰς ἓν μέρος ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ διωγμοῦ, δύο Χριστιανοὶ ἐξώμοσαν, ἀλλὰ συγχρόνως τὸ ἐκκλησίασμα σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη. Εἰς ἄλλην πόλιν ἐν τῷ μέσῳ ἀπηνοῦς διωγμοῦ, δύο χιλιάδες Κινέζων ὡμολόγησαν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ὁ δὲ ναὸς ἐδέησε νὰ διαπλατυνθῇ διὰ νὰ χωρῇ τὰ αὐξηθέντα ἀκροατήρια. Αἱ ἀφηγήσεις τοῦ θριάμβου τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐν Καντσόου καὶ Κιαγγσὶ ἀποτελοῦσιν ἓν εἶδος σημερινῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος ἡ ἀναζωπύρωσις διενηργεῖτο ἐν τῷ μέσῳ τῶν διωγμῶν. Ὁ Δόκτωρ Μπούσφηλδ τῆς Σοῦν Βοῦ, Κιαγγσί, μᾶς ἀπέστειλεν ἐσχάτως μίαν ἔκθεσιν τοῦ ἔργου τῆς Χάριτος ἐν Καντσόου, πόλεως ἀριθμούσης περὶ τὰς 200 χιλ. κατοίκων, ἐν ᾗ λέγει: «Πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους ὁ Αἰδ Κάρολος Α. Τζαῖμσον, τῆς ἐσωτερικῆς ***Ἱεραποστολῆς*** τῆς Κίνας ἐν Καντσόου ἤρχισε νὰ συγκροτῇ συναθροίσεις, αἵτινες διενηργοῦντο ἑκάστην πρωῒαν ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Αἱ συναθροίσεις αὗται ἐπέφεραν μίαν θρησκευτικὴν ἀναζωπύρωσιν. Ὠργανώθησαν ἐπίσης μικραὶ ὁμάδες προσωπικῆς δράσεως. Αἱ ὁμάδες αὗται συνήρχοντο πρῶτον διὰ προσευχὴν καὶ ἔπειτα ἐξήρχοντο ἀνὰ δύο πρὸς προσωπικὴν θρησκευτικὴν ἐργασίαν εἰς τὰς ὁδούς, εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰ περίχωρα. Ἐπεσκέπτοντο πλουσίους καὶ πτωχοὺς ἐξ ἴσου.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεξετάθη μεταξὺ τῶν Κινέζων στρατιωτῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ τελευταία πληροφορία ἔφερεν εἰς τὰς ἀκοάς μας ὅτι περὶ τὰς δύο χιλιάδας στρατιῶται ὡμολόγησαν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν.

Αἱ συναθροίσεις τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας ἦσαν τόσον πολυπληθεῖς, ὥστε δι' ἰδίων ἐξόδων τῶν Κινέζων ἐγένετο μία προέκτασις τοῦ κτιρίου των. Ἐδοκίμασαν σκληρὰν ἀντίδρασιν, ἀλλὰ τινὲς τῶν ἀντιδρώντων ἐπὶ τέλους ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν ὡς Σωτῆρά των. Ἀπεστείλαμεν μίαν ἀντιπροσωπείαν ἀπὸ τὸ Σοῦν Βοῦ διὰ νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ τοῦ πλησίον. Εἷς τῶν ἀντιπροσώπων ἐπανῆλθε μὲ τοιοῦτον ἔνθερμον ζῆλον διὰ τὸν Χριστόν, ὥστε ἤρχισε νὰ κηρύττῃ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ τοῦτο ἔκτοτε. Εἷς τῶν Κινέζων ἀρχηγῶν τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου κινήματος ἐν Καντσόου ὀνομάζεται ὁ Κος «Τὰν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν». Εἶναι θαυμάσιος ἄνθρωπος προσευχῆς καθὼς καὶ εὐφραδὴς ῥήτωρ. Ἐν Καντσόου ἐξεδηλώθη σφοδρὰ ἀντιχριστιανικὴ ἐξέγερσις καὶ διωγμός. Τὴν κατάστασιν ταύτην ἀντιμετώπισαν οἱ Χριστιανοὶ μὲ προσευχὴν καὶ ἐκδήλωσιν ἀγάπης πρὸς τοὺς διώκτας των, ὥστε κατώρθωσαν νὰ συνεχίσουν ἀνενόχλητοι ὅλας τὰς συναθροίσεις των. Ἅπαξ ἢ δὶς οἱ στρατιῶται κατέλαβον τὴν Ἐκκλησίαν των. Αὐτοὶ ἐκήρυξαν πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς τοιαύτας εὐαγγελιστικὰς ὁμιλίας, ὥστε οἱ στρατιῶται τοὺς ἀφῆκαν ἡσύχους. Ἡ ἀναζωπύρωσις ἐξηκολούθησε διὰ μέσου τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν Βορείων καὶ τῶν Νοτίων στρατευμάτων. Προηγουμένως ἡ Ἐκκλησία ἐκεῖ εἶχεν ἐσωτερικὰς διενέξεις ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναζωπύρωσιν αὗται ἐξηλείφθησαν ἐντελῶς.

Εἰς μίαν περίπτωσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ τοῖς ἐγίνετο ἐπίθεσις, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συνέλθουν προηγουμένως εἰς ἰδιαιτέραν συμπροσευχήν. Μία ὁμὰς φοιτητῶν συνέλεξεν ἑκατοντάδας τινὰς κακοποιῶν στοιχείων.

Ὁ ὄχλος οὗτος ὡπλισμένος μὲ ξύλα καὶ πέτρας, περιεκύκλωσεν ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς Ἱεραποστολικῆς περιοχῆς μὲ σκοπὸν νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα. Αἱ θύραι ὅλαι ἠνοίχθησαν. Ὁ κ. Τὰν ἐξῆλθε καὶ ὡμίλησεν ἐπὶ 20 λεπτὰ εἰς τὸν ὄχλον, ὅστις μετὰ τὴν ὁμιλίαν διελύθη ἡσύχως.

Εἰς μίαν ἄλλην περίπτωσιν μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ρώσσου κομμουνιστοῦ Βοροδὶν περὶ τὰς 2 χιλ. κακοποιοὶ περιήρχοντο τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ ἐξοντώσουν τοὺς Χριστιανούς. Μετέβησαν εἰς μίαν Ἱεραποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν εὗρον κλειστήν. Ἔθραυσαν τὴν θύραν καὶ συνέτριψαν τὰ ἔπιπλα. Κατόπιν μετέβησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς «Ἱεραποστολῆς τοῦ Ἐσωτερικοῦ τῆς Κίνας». Ἐνταῦθα αἱ θύραι ἦσαν ἀνοικταὶ καὶ ὁ λαὸς ροσηύχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ὅταν οἱ κακοποιοὶ ἔφθασαν παρὰ τὴν θύραν, ἤρχισαν νὰ ἐρίζουν ἀναμεταξύ των, καὶ πάλιν διαλυθέντες ἀπῆλθον.

Τέλος εἷς ἀντιχριστιανικὸς ἀρχηγὸς συνέλεξεν ὄχλον ἀριθμοῦντα περὶ τὰς 4 χιλ. τῶν χειροτέρων στοιχείων τῆς πόλεως. Ἐξεδίωξε τὸν Δήμαρχον καὶ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν τοιοῦτον. Ἤρχισεν ἕνα δεινὸν ἀντιχριστιανικὸν διωγμόν. Ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακὰς Χριστιανούς τινας καὶ ἐξηνάγκασε πολλοὺς εἰς πληρωμὴν βαρέων προστίμων. Ἔφθασεν εἰς τοιαύτας ὑπερβασίας κατὰ τὸν διωγμόν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Στρατηγὸς Κουομίντσουν τῷ συνέστησε μετριοπάθειαν. Οἱ Χριστιανοὶ ἐξηκολούθουν νὰ προσεύχωνται. Ὅταν ὅλα ἔφθασαν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν ὁ ὄχλος ἐστράφη κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του, τὸν ἐξεδίωξε καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔμειναν ἐντελῶς ἀνενόχλητοι.

Νεώτερα γεγονότα πνευματικῆς νίκης ἐν Καντσόου εἰς ἀπάντησιν εἰς τὰς προσευχάς, μοὶ ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Γουλιέλμου Ταῖλορ, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς «Ἱεραποστολῆς τοῦ Ἐσωτερικοῦ τῆς Κίνας» ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιαγγσί. Ὁ κ. Ταῖλορ ἀφηγεῖται: «Λόχοι τινὲς τῆς Νοτίου Στρατιᾶς ἐπέμεναν νὰ καταλάβωσι τὰ κτίρια τοῦ Χριστιανικοῦ Σχολείου τῶν ἀρρένων ἐν Καντσόου. Ὁ κ. Τζαῖμσον διεμαρτυρήθη, ἀλλ' οἱ στρατιῶται τὸ κατέλαβον. Οἱ Χριστιανοὶ τότε ἤρχισαν νὰ προσεύχωνται δι' αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ὁμιλοῦν προσωπικῶς. Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ὡμολόγησαν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ φοιτῶσι τακτικῶς εἰς τὰ κηρύγματα, καθὼς καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν. Ἐσχάτως δύο ἀξιωματικοὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ μερικοὺς ἀγροίκους στρατιώτας ἦλθον πρὸς τὸν κ. Τζαῖμσον καὶ ἐζήτησαν τὴν χρῆσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κτιρίου. Ὁ κ. Τζαῖμσον ἠρνήθη, λέγων ὅτι τὸ κτίριον ἐχρειάζετο διὰ τὰς συναθροίσεις τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπέμενον. Τέλος ὁ κ. Τζαῖμσον εἶπε: «Τὸ κτίριον δὲν εἶναι ἰδικόν μου». Τὸν ἠρώτησαν τότε: «Τίνος εἶναι;» Τοῖς ἀπήντησεν: «Εἶναι τοῦ Θεοῦ». Καὶ αὐτοὶ εἶπον: «Εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ περιφρονήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ μπορεῖς νὰ τοῦ τὸ ἀνακοινώσῃς». Τότε ὁ κ. Τζαῖμσον εἶπεν εὐθύς: «Πολὺ καλά, θὰ τὸ κάμω· ἂς προσευχηθῶμεν». Ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ προσηυχήθη ἐνώπιόν των. Ὅταν ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του μετὰ τὴν προσευχὴν εἶδε τοὺς ἀξιωματικοὺς εἰς ἔμφοβον κατάστασιν. Διέταξαν τοὺς στρατιώτας ν' ἀποχωρήσουν, ἐχαιρέτησαν δι' ὑποκλίσεως καὶ ἀνεχώρησαν. Τοῦτο συνέβη τὸ Σάββατον. Τὴν ἐπομένην οἱ ἴδιοι ἀξιωματικοὶ προσῆλθον εἰς τὴν πρωϊ-

νὴν λατρείαν καὶ παρέμειναν παρακολουθοῦντες τὸ κήρυγμα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λατρείας ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν ἱεροκήρυκα καὶ μὲ τρόπον φιλικὸν ἐξέφρασαν τὴν λύπην των, διότι δὲν ἦλθον εἰς τὴν συμπροσευχὴν τὴν γινομένην πρὸ τῆς λατρείας. Εἰς τελευταῖον του γράμμα ὁ κ. Τζαῖμσον ἀναφέρει περὶ μιᾶς μεταγενεστέρας ἀποπείρας τῶν στρατιωτῶν πρὸς κατάληψιν τοῦ ναοῦ. Ἀφηγεῖται πῶς ἄνω τῶν 100 στρατιωτῶν ἦλθον διὰ νὰ καταλάβουν τὴν οἰκίαν καὶ τὸν ναόν, ἀλλὰ ἐδειλίασαν πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκατέλειψαν ἔντρομοι τὸν ναόν. Βραδύτερον ἐδήλωσαν εἰς τὸν κ. Τζαῖμσον ὅτι εὗρον ἄλλο μέρος διὰ νὰ κατασκηνώσουν.

Ὁμιλῶν ὁ κ. Ταῖλορ περὶ τοῦ ἔργου τῆς χάριτος ἐν Καντσόου ἔλεγεν: «Ἡ πραγματικὴ δύναμις τῆς θρησκευτικῆς ἡμῶν ἀναζωπυρώσεως ὑπῆρξεν ἡ πρωϊνὴ συμπροσευχὴ ἡ γινομένη ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἡ ὁποία ἤρχισε πρὸ ἑνὸς ἔτους καὶ ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε. Ἡ συμπροσευχὴ αὕτη ἤρχιζε στὰς 4.30′ τὸ θέρος, τὸν δὲ χειμῶνα βραδύτερον. Οὔτε ἡ ζέστη οὔτε ἡ βροχὴ οὔτε αἱ θύελλαι ἠμπόδιζον τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν συνάθροισιν ταύτην. Ὁ κ. Τζαῖμσον διακηρύττει ὅτι ἡ ὀρθρινὴ αὕτη συμπροσευχὴ «ὑπῆρξεν ἡ βάσις ὅλης τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν». Οἱ κυριώτεροι ἀνθρώπινοι παράγοντες εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν ταύτην ὑπῆρξαν ἡ προσευχή, ἡ προσωπικὴ ἐργασία καὶ αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις».

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀντιχριστιανικὴν κίνησιν βαίνει καὶ τὸ ἔργον τῆς διανομῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Κίνας. Ἔχω εἰς χεῖράς μου χρήματα διὰ 900 χιλιάδας εὐαγγέλια. Μέχρι τοῦδε ἀπεστάλησαν εἰς Ἱεραποστόλους καὶ ἐντοπίους ποιμένας καὶ ἐργάτας σχεδὸν διακόσιαι χιλιάδες Κ. Διαθῆκαι. Διεξάγονται συνεννοήσεις πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἔργου τῆς διανομῆς. ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, διὰ μέσου τῶν ἐντοπίων ποιμένων Εὐαγγελιστῶν κατηχητριῶν καὶ ἄλλων ἐργατῶν.

Κάποιος Ἱεραπόστολος ἐξ Ἀγχβέϊ μοὶ ἀνέφερεν ἐσχάτως περὶ εἴκοσι νέων, τινὲς τῶν ὁποίων ἐπηρεασθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιχριστιανικῶν τούτων κινημάτων, ἠνόχλουν τὰς συναθροίσεις τῶν Χριστιανῶν. Εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἐδωρήθη μία μικρὰ Κ. Διαθήκη τῆς τσέπης. Τώρα ἀναγινώσκουν τακτικὰ τὰ Εὐαγγέλια, παρακολουθοῦν τὰς Ἱερογραφικὰς τάξεις, καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς Εὐαγγελιστικὰς συναθροίσεις. Ὁ Δόκτωρ Ἰωνάθαν Γκόφορθ, εἷς ἐκ τῶν γνωστοτάτων Ἱεραποστόλων ἐν Κίνᾳ, ἐξέφρασεν ἐσχάτως τὴν ἔνθερμον ἐλπίδα ὅτι δύο ἑκατομμύρια Κ. Διαθῆκαι θὰ εἶναι δυνατὸν «νὰ τεθοῦν εἰς χεῖρας σημαινόντων ἀνθρώπων τῆς Κίνας κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον τῆς Ἱστορίας τῆς χώρας».

Ὁ Δόκτωρ Ι. Ε. Σουμέϊκερ τῆς Γιουγιάο τῆς ἐπαρχίας Τσέκιαγγ, ὅστις ἐχρημάτισεν Ἱεραπόστολος ἐν Κίνᾳ πλέον τῶν 30 ἐτῶν, μοὶ ἔλεγεν ἐσχάτως: «Αἰσθάνομαι ὅτι εἶναι ἔργον τῆς Θείας Προνοίας τὸ ὅτι ἡ διανομὴ τῶν Εὐαγγελίων συνέπεσεν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τόσα μέρη τῆς Κίνας ἀπαγορεύεται τὸ κήρυγμα καὶ οἱ Χριστιανικοὶ ναοὶ δημεύονται. Ἡ διανομὴ αὕτη παρέχει μίαν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ Εὐαγγελίου νὰ κάμνωσι κἄτι τι τὸ ὁποῖον δύνανται. Τοῦτο δὲ εἶναι καλὸν τόσον διὰ τὸ ἴδιον ἑαυ-

τῶν πνευματικὸν καλόν, ὅσον καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Ἡ κατάργησις τῆς παλαιᾶς θρησκείας τῶν Κινέζων καὶ ἡ ἀβεβαιότης τῆς παρούσης καταστάσεως, παράγει ἕνα πνεῦμα πολὺ εὐνοϊκὸν διὰ τὴν ἀποδοχὴν νέων θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ἐχάρην πολὺ ἀκούσας παρά τινος Εὐαγγελιστοῦ ὅτι αἱ δώδεκα Κ. Διαθῆκαι αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν πρὸς διανομὴν ἐγένοντο ἀνάρπαστοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἦσαν δὲ οἱ λαβόντες αὐτὰς τελείως ἕτοιμοι νὰ δηλώσωσιν εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ δελτία ὅτι ὑπόσχονται νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν καθ' ἡμέραν τὰ βιβλία ταῦτα. Ἕνας πνευματικὸς πόλεμος τώρα διεξάγεται ἐφ' ὅλης τῆς Κίνας καὶ ἡ δύναμις ἡ ὁποία δύναται νὰ κερδήσῃ τὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ εἶναι πνευματική. Ὅθεν ἡ καλλιτέρα ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν πρὸς τὸν ἐν Κίνᾳ Χριστιανισμὸν εἶναι ἡ προσευχὴ ἐπὶ τῶν γονάτων μας, ἐν τοῖς ταμείοις καὶ δι' ὁμάδων προσευχῆς. Ὅ,τι χρειάζεται δὲν εἶναι μία τυπικὴ προσευχή, ἀλλὰ δέησις μετὰ ζώσης πίστεως. Ὑπάρχει μία συσσωρευτικὴ δύναμις εἰς τὴν ἡνωμένην προσευχήν, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ καταμετρηθῇ· ἔχει δὲ αὕτη τὴν ἰδιότητα νὰ νικᾷ παρὰ πάντα τὰ φαινομενικῶς ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια».

Ὑπάρχει αὔξουσα ἐνέργεια πρὸς προσευχὴν ἐν Κίνᾳ, ὑπὲρ μιᾶς μεγάλης πνευματικῆς ἀφυπνίσεως καὶ μία ἰσχυρὰ ἐλπὶς ὅτι ἡ ἀφύπνισις αὕτη εἶναι ἐγγύς. Εἴς τινα μέρη τὸ πῦρ τοῦτο ἔχει ἤδη πέσει ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔνδοξοι ἀναζωπυρώσεις προέκυψαν. Ὁ κ. Λ. Κ. Ὄσμπορν τῆς Τσάο-Τσέγγ τῆς ἐπαρχίας Σαντούγγ ὁμοῦ μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τῷ σταλῶσι 2000 ἀντίτυπα τῆς Κ. Διαθήκης γράφει: «Οἱ Ἱεραπόστολοι τῆς περιφερείας μας προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καθ' ἑκάστην διὰ μίαν ὑπέροχον θρησκευτικὴν ἀφύπνισιν ἐν Κίνᾳ. Ἐκεῖνος ἔχει ζωογονήσει τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ δοκιμάζομεν ἤδη τὰ μεγαλείτερα ἀποτελέσματα τῆς θείας Του χάριτος τῶν ὅσα ἔχομεν μέχρι τοῦδε γνωρίσει. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο ποτὲ τόσον πολύτιμος. Οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ οἱ πέριξ ἡμῶν ἀπέκτησαν τὴν βεβαιότητα καὶ πεποίθησιν περὶ ἁμαρτωλότητός των καὶ ἤρχισαν νὰ προσεύχωνται διὰ νὰ τύχωσι συγχωρήσεως. Ἡ Ἐκκλησία μας κατέστη ἀγνώριστος. Οἱ ἄνθρωποι προσέρχονται πρὸς ἡμᾶς ζητοῦντες νὰ προσευχώμεθα μετ' αὐτῶν. Ἡ ἀφύπνισις ὁλοὲν ἐκτείνεται. Αἰνεῖτε τὸν Θεόν! Δόξα εἰς τὸ ὄνομα Αὐτοῦ!»

Εἰς τὴν πόλιν Ταμιγγφοῦ, τῆς ἐπαρχίας Τσιχλῆ, διενεργεῖται ἔνδοξον ἔργον τῆς θείας Χάριτος ἀπὸ δύο καὶ πλέον μηνῶν. Εἷς ἐκ τῶν ἐκεῖ Ἱεραποστόλων, ὁ Κος Α. Σμίθ, εἰς ἔκθεσίν του περὶ τῆς ἐκχύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λέγει: «Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀγάλλεσθε μεθ' ἡμῶν διὰ τὴν ἰσχυρὰν θρησκευτικὴν ἀναζωπύρωσιν τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς στέλλει εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦτον. Ἡ ἀφύπνισις ἤρχισεν εἰς τὴν Ἱερογραφικὴν Σχολὴν τῶν Ἀρρένων καὶ ταχέως ἐπεξετάθη εἰς τὴν τῶν θηλέων· ἔπειτα εἰς τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ κατόπιν εἰς ὅλα τὰ περίχωρα τοῦ σταθμοῦ μας, ἔφθασε δὲ ἤδη εἰς τοὺς ἄλλους κυριωτέρους μας σταθμούς». Ὁ Ἱεραπόστολος εἰς τὴν Κουάγγ Πὶγγ Φοῦ γράφει: «Φαίνεται βέβαιον ὅτι κάτι τι ὡσὰν ἕνα θαῦμα ἔχει γίνει εἰς τὴν ἐδῶ Κινεζικὴν Ἐκκλησίαν. Πολλοὶ ἐν τελείᾳ συντριβῇ καὶ μετανοίᾳ ἐγονάτιζον ὁμολογοῦντες πολλὰ παραπτώματά των καὶ ἁμαρτίας χωρὶς νὰ τοὺς βιάσῃ κανείς· ἐφαίνοντο δὲ

πολὺ εὐτυχεῖς διότι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἐπίεζε τὰς καρδίας των. Μετὰ δὲ τὴν προσευχήν των ἐξήρχοντο διὰ νὰ φέρουν ἄλλους, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ προσηύχοντο».

«Ἀλλ' ἡ ἀφύπνισις αὕτη εἶχε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα νὰ καταστήσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἱεραποστόλους ταπεινοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Κινέζων. Ὑπῆρξε μία ἐποχὴ πραγματικῆς αὐτεξετάσεως δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ὁ θεὸς μᾶς ἔδωκε τὴν νίκην, καὶ αἰσθανόμεθα χαρὰν προσευχόμενοι ἐπὶ 7 ἕως 9 ὥρας καθ' ἑκάστην. Ἀνεκαλύψαμεν δὲ ὅτι δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν πολὺ περισσότερα διὰ τῆς προσευχῆς παρὰ δι' οἱουδήποτε ἄλλου μέσου, ὁ δὲ Κύριος εἰσακούει τὰς προσευχάς μας. Πιστεύομεν ὅτι ὁ θεὸς θέλει νὰ στείλῃ πνευματικὴν ἀναζωπύρωσιν εἰς ὅλας τὰς ἐν Κίνᾳ Ἱεραποστολάς. Ἡ ἀφύπνισις ἐπεκτείνεται ἐδῶ».

«Τὸ πῦρ τοῦ διωγμοῦ καθαρίζει τὴν Ἐκκλησίαν. Προετοιμάζει ἀσφαλῶς τὸ ἔδαφος πρὸς μίαν πνευματικὴν ἀφύπνισιν τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε ποτὲ πρὶν αἰσθανθῆ ἡ Κίνα. Τὸ πῦρ τῆς ἀφυπνίσεως ἥναψεν ἤδη. Δύνασθε νὰ βοηθήσητε εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πυρὸς τούτου, ἂν διαθέσητε ὀλίγον χρόνον καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ θερμὴν προσευχὴν ὑπὲρ μιᾶς ἰσχυρᾶς ἀναζωπυρώσεως ἡ ὁποία ἤθελε καθαρίσει καὶ ζωογονήσει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁδηγήσει τὰ πλήθη εἰς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου».

Μὴ παραμελήσῃς νὰ προσεύχησαι διὰ μίαν ἰδιαιτέραν ἔκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τῶν Ἱεραποστόλων οἵτινες εὑρίσκονται ἐν Κίνᾳ καὶ δι' ἐκείνους οἵτινες ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των. Προσεύχεσθε ἐπίσης ἵνα δοθῇ μεγαλειτέρα σταθερότης καὶ παρρησία εἰς τοὺς ἐντοπίους Κινέζους ποιμένας, διδασκάλους, Εὐαγγελιστάς, Κατηχητρίας καὶ Χριστιανούς, πολλοὶ τῶν ὁποίων διέρχονται κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τὴν πεπυρακτωμένην κάμινον τοῦ διωγμοῦ.

Ἂς δοξολογήσωμεν τὸν Κύριον διότι σχεδὸν ἓν ἑκατομμύριον ἀντίτυπα τοῦ Εὐαγγελίου χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν, ὅτε πολλαὶ Ἐκκλησίαι εἶναι κλεισταί, καὶ πολλοὶ Ἱεραπόστολοι διὰ τῆς βίας ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς σταθμούς των· ἂς προσευχώμεθα ὅπως τὸ Ἅγιον πνεῦμα περιβάλῃ διὰ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ τὰς σελίδας ἑκάστου τῶν ἀντιτύπων τούτων καὶ ἵνα ταχέως συμπληρωθῇ καὶ ὑπερβῇ τὸ ἓν ἑκατομμύριον ὁ ἀριθμὸς τῶν Εὐαγγελίων τῶν διανεμομένων μετὰ προσοχῆς καὶ προσευχῆς. Προσεύχεσθε ἐπίσης διὰ μίαν εὐλογημένην ἐνέργειαν τῆς Χάριτος μεταξὺ τῶν ξένων στρατευμάτων ἅτινα ἔχουσι συγκεντρωθῇ ἐν Κίνᾳ κατὰ τὴν ταραχώδη ταύτην ἐποχήν. Δύνασθε ἐπίσης νὰ κινητοποιήσητε τὰς προσευχὰς τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς Κίνας διὰ τῆς ἀναγνώσεως μέρους ἢ ὅλου τοῦ ἄρθρου τούτου εἰς Ἱεραποστολικὰς συναθροίσεις ἢ συμπροσευχάς, καὶ εἰς Κυριακὰ Σχολεῖα καὶ Ἱερογραφικὰς τάξεις τῆς Κοινότητός σας, καὶ νὰ ζητήσητε τὰς προσευχὰς αὐτῶν διὰ τὴν μεγάλως χειμαζομένην αὐτὴν χώραν.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τοῦ J. B. Davis)

Π. Γ. Λ.

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΟΛΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

Εἶναι γνωστόν, ὅτι μετὰ τὴν Κεμαλικὴν νίκην πολυάριθμοι Χριστιανοὶ τῆς Τουρκίας ἠσπάσθησαν τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Εἰς τὴν Κων)πολιν μόνον πλέον τῶν διακοσίων ἀπηρνήθησαν τὸ θρήσκευμά των διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Ἰσλαμισμόν. Βεβαίως τὰ ἐλατήρια τῶν ἀποστασιῶν τούτων δὲν ἦσαν πολὺ εὐγενῆ. Συχνάκις λόγοι συμφεροντολογικοὶ —ἐξασφάλισις περιουσιῶν ἢ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ διωγμοὺς – ὤθησαν τοὺς ἀρνησιθρήσκους—Ἕλληνας ἢ Ἀρμενίους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον – εἰς τὴν πρᾶξίν των. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οὐδεμία ἰδιαιτέρα διατύπωσις ἀπαιτεῖται δι᾽ ὅσους ζητοῦν νὰ ἀσπασθοῦν τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ. Ἀρκεῖ νὰ ὁμολογήσουν προφορικῶς ἐνώπιον δύο μαρτύρων τὴν νέαν των πίστιν, λέγοντες: «Εἷς μόνος Θεὸς καὶ προφήτης αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ»

Ἔναντι τῶν ἐκμουσουλμανισμῶν αὐτῶν θὰ εὕρισκε κανεὶς νὰ ἀντιτάξῃ παρομοίους ἐκχριστιανισμοὺς Μουσουλμάνων; Ἡ ἔρευνα ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετον. Ὁ νόμος τοῦ Κορανίου, πράγματι, ὁρίζει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου διὰ λιθοβολισμοῦ κατὰ παντὸς Μουσουλμάνου, ὅστις ἀπαρνεῖται τὴν πίστιν τοῦ Μωάμεθ διὰ νὰ ἀσπασθῇ μίαν ἄλλην θρησκείαν. Ἀποστασία λοιπὸν διὰ τὸν Μουσουλμάνον σημαίνει παντοτελῆ χωρισμὸν ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν, τὸ ἔθνος, τὴν φυλήν του. Καὶ ἐννοεῖ κανεὶς ὅτι ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἡ ἀποστασία ἑνὸς Μουσουλμάνου εἶναι περίπτωσις σπανιωτάτη.

Μία τοιαύτη ὅμως σπανιωτάτη περίπτωσις παρουσιάσθη τελευταίως. Ἕνας Τοῦρκος ἀπηρνήθη δημοσίᾳ τὸν Προφήτην χάριν τοῦ Χριστοῦ. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἐπροκάλεσε, φυσικά, ζωηρὰν συγκίνησιν ἐν Κων)πόλει. Πρόκειται περί τινος Χασίμ, νέου ἀνήκοντος εἰς οἰκογένειαν καταγωγῆς Περσικῆς, ἀλλὰ πολιτογραφηθεῖσαν ἐν Τουρκίᾳ πρὸ μιᾶς γενεᾶς. Ὁ νέος αὐτὸς ἐφοίτησεν εἰς τὴν περιώνυμον Ροβέρτειον Ἀμερικανικὴν Σχολὴν καὶ κατόπιν ἔγινε μέλος τῆς Χ. Α. Ν. Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος μετέβη εἰς Ἕλσιγκφορς διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς μέγα συνέδριον τῆς ὀργανώσεως ταύτης. Ἐκεῖ δὲ λαβὼν τὸν λόγον, ἐδήλωσε πανηγυρικῶς ὅτι «τὸ φῶς τοῦ Ἰησοῦ ἐφώτισεν αὐτὸν» καὶ ὅτι ἠσπάσθη τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι πολλοὶ συμπατριῶταί του ἠκολούθησαν τὴν αὐτὴν ὁδόν.

Τὸ γεγονὸς μέχρι τινὸς δὲν εἶχον ἀναγράψει παρὰ μόνον μερικὰ θρησκευτικὰ φύλλα, ὅτε ἔξαφνα ἡ «Γενὶ Σὲς» ἐδημοσίευσε σφοδρότατον ἄρθρον στρεφόμενον ὄχι μόνον κατὰ τοῦ προσηλύτου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Ροβερτείου Σχολῆς καὶ τῆς Χ.Α.Ν. καὶ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν γένει.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου, ὁ Σουλεϊμὰν Ναζὴφ βέης, εἶνε μία ἀπὸ τὰς γνωστοτέρας προσωπικότητας τῆς Κων)πόλεως. Γόνος παλαιᾶς εὐγενοῦς κουρδικῆς οἰκογενείας, υἱὸς ἑνὸς ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ποιητὰς τῆς Τουρκίας καὶ ποιητὴς ὁ ἴδιος, ἀφοῦ διῆλθεν ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς διοικητικῆς κλίμακος, κατέστη, εἰς τὰ γηρατειά του εἷς ἀπὸ τοὺς φλογερωτέρους δημοσιογραφικοὺς πολεμιστάς. Παρα-

δόξως ἡ πολιτικὴ δὲν τὸν πολυσκοτίζει. Εἶνε ἀνατολίτης ἕως τὸ κόκκαλο καὶ τὸν ἑλκύουν μᾶλλον τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα πραγματεύεται μ' ἕνα ἄκρατον μυστικισμόν. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν, τῶν μεγάλων ἀγώνων τῆς Ἡμισελήνου κατὰ τοῦ Σταυροῦ. Μισεῖ τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ὀλέθριον κακόν. Τὰ Χριστιανικὰ δόγματα καὶ ἰδίως τὸ δόγμα τῆς Τριάδος τοῦ φαίνονται ἀνοησία. Τὸ ἔγραψεν ἄλλως τε εἰς μίαν ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν... Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε πέρυσιν εἰς κάποιαν ἐφημερίδα τῆς Κων)πόλεως.

Τὸ χαρακτηριστικὸν ὅμως, ὅσον καὶ παράδοξον, εἶναι ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἔξαψίς του δὲν εὑρίσκει πλέον εὐρεῖαν ἀπήχησιν ἐν Τουρκίᾳ. Δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι μετὰ τὴν νίκην καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας, τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα κατέστη ἀρκούντως ἰσχυρόν, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν χαλάρωσιν τῶν θρησκευτικῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Λείπει πλέον ἀπὸ τὸν λαὸν ὁ παλαιὸς θρησκευτικὸς ζῆλος. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι παρουσιάζεται καὶ πρόσφορον ἔδαφος δι' ἐκχριστιανισμούς. Παρὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Χαλιφάτου, παρὰ τὸ κλείσιμον τῶν θρησκευτικῶν σχολείων καὶ δικαστηρίων, παρὰ τὴν εἰσαγωγὴν δυτικῶν κωδίκων, δηλαδὴ προϊόντων τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ νέα Τουρκία οὐδεμίαν κλίσιν αἰσθάνεται πρὸς τὴν θρησκείαν μας.

Ὁ ἄνεμος ποῦ πνέει εἰς τὴν Ἄγκυραν εἶναι καθαρῶς βολταιρικός, δηλαδή, ἄνεμος ἀθεΐας. Ἐλευθερία σκέψεως, ἐλευθερία κριτικῆς, ἔξω πάσης παραδόσεως, παντὸς θρησκευτικοῦ δόγματος. Τοιαύτη εἶνε ἡ «νέα πίστις». Καὶ ἀπὸ τῆς απόψεως αὐτῆς εἶναι χαρακτηριστικὸν ἓν ἀνέκδοτον : Ὅταν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης, ὁ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἐπανῆλθεν εἰς Ἄγκυραν, ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ τῷ ἐγένετο. Μεταξὺ ἄλλων καὶ ἐν μέσῳ τῶν λαϊκῶν ἐκδηλώσεων ἦλθον καὶ οἱ χοτζάδες τῆς Κων)πόλεως νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ τζαμὶ τοῦ Χατζῆ Μπαϊρὰμ καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀλλὰχ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν τουρκικῶν ὅπλων. «Τὴν νίκην τὸ ξῖφος μας μόνον τὴν κατήγαγεν...», ἀπήντησεν ὁ Γαζῆς, καὶ οὐδεμία θρησκευτικὴ τελετὴ ἐγένετο.

Δὲν θὰ λιθοβοληθῇ λοιπὸν ὁ ἀποστάτης Μουσουλμᾶνος. Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος τῆς Ἀγκύρας λέγει βεβαίως ὅτι θρησκεία τοῦ κράτους εἶναι ὁ Ἰσλαμισμός. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον Σύνταγμα προσθέτει ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἐνοχληθῇ διὰ τὰς πεποιθήσεις του, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ἦναι. Τέλος ὁ νέος ἀστικὸς κῶδιξ περιλαμβάνει τὴν διάταξιν ὅτι τὸ τέκνον μετὰ τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ τὸ θρήσκευμά του.

Πάντως ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως αἱ ἀρχαὶ δὲν λησμονοῦν ὅτι εἰς παρομοίας περιπτώσεις ἐγείρεται ζήτημα δημοσίας τάξεως. Ἀπαρνούμενος τὴν θρησκείαν του ὁ Χασὶμ ἐπροκάλεσε βαθεῖαν συγκίνησιν καὶ ἀγανάκτησιν εἰς ὡρισμένους κύκλους. Μερικαὶ ἐφημερίδες ἤγειραν καὶ ζήτημα ἐξορίας του. Ἄλλαι ἐζήτησαν τὴν δίωξιν τῶν ξένων θρησκευτικῶν προπαγανδῶν καὶ τὴν παρεμπόδισιν «τῶν Ἀμερικανῶν ἱεραποστόλων ἀπὸ τῆς παραπλανήσεως τῆς Τουρκικῆς νεότητος ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς της πίστεως».

Ὥστε τὸ ἐπεισόδιον δὲν ἔληξεν ἀκόμη.

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΠΑΛ

Τὸ Νεπὰλ εἶνε μικρὸν ἡμιανεξάρτητον βασίλειον εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἰνδοστάνης μὲ 250,000 κατοίκους εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἰμαλαΐων. Ὑπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπόψεις ἔχει ἐξευρωπαϊσθῆ. Ὑπάρχουν σιδηρόδρομοι, αὐτοκίνητα καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Μαχαραγιᾶ διαθετει τρία ἀεροπλάνα. Ἡ γεωργία εἶναι ἀνεπτυγμένη καὶ γίνεται συμφώνως πρὸς τὰ τελευταῖα γεωπονικὰ συστήματα, με μηχανὰς καὶ τεχνητὰ λιπάσματα. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Νεπὰλ ὑπάρχουν πέντε κινηματογράφοι. Ὑπῆρχον ὅμως μέχρις ἐσχάτων καὶ δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ μεγαλείτερον κεφάλαιον πολλῶν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Νεπὰλ. Ἀλλὰ τελευταίως, κατόπιν διαταγῆς τοῦ νέου Μαχαραγιᾶ (βασιλέως) Τσιάντρα Μπαχαδούρ, κατηργήθη ἡ δουλεία αὕτη καὶ ἐκλείσθη ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων. Ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον ὅτι εἰς τὸν αἰῶνά μας ἐπωλοῦντο ἀκόμη εἰς τὴν ἀγορὰν ἄνθρωποι, εἰς χώραν συνορεύουσαν μὲ Ἀγγλικὴν ἀποικίαν, εἶναι ἐν τούτοις ἀληθές. Αἱ Ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας καὶ εἰς τὸ Νεπὰλ, δίδουν μακρὰς περιγραφὰς τοῦ μέρους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ ἀγορὰ ἀνθρώπων μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1926. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας ἀπηλευθερώθησαν 27,000 ἑκουσίως, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως πρὸς τοὺς κυρίους των. Ἄλλαι ὅμως 18,000 ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν δοῦλοι, διότι ἐθεώρουν τὴν κατάστασίν των αὐτὴν ὡς φυσικὴν καὶ μόνην ἁρμόζουσαν εἰς τὸ ἄτομόν των. Ἡ κυβέρνησις διὰ τῆς βίας σχεδὸν τοὺς ἀπηλευθέρωσε, τοὺς ἀπέσυρεν ἀπὸ τὰ κτήματα ὅπου εἰργάζοντο ὡς ζῷα ἢ ἀπὸ διάφορα ἐργοστάσια ὅπου εἰργάζοντο 18 ὥρας τὴν ἡμέραν χωρὶς νὰ λαμβάνουν κανένα μισθόν, τρεφόμενοι μὲ ὀλίγον ἄρτον καὶ χόρτα ἢ ἕνα πιάτο ρύζι τὴν ἡμέραν!

Ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων ἐγίνετο δύο φορὰς τὸν μῆνα εἰς ὡρισμένον μέρος ἔξωθεν τοῦ Νεπάλ. Τὰ παιδιά, ἡλικίας 10—16 ἐτῶν, ἠγοράζοντο ἀντὶ 500 δραχμῶν τὰ ἄρρενα καὶ 700 τὰ θήλεα. Ἀπὸ ἡλικίας 17 ἐτῶν μέχρι 25 οἱ ἄνδρες ἠγοράζοντο ἀντὶ 1150 δραχμῶν καὶ αἱ γυναῖκες 1500 δρ. Ἀπὸ 25—40 οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἠγοράζοντο ὅσον καὶ τὰ μικρὰ παιδία. Οἱ δοῦλοι ἐθεωροῦντο ὡς ὄντα κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἴσα περίπου πρὸς τὰ ζῷα. Ὁ φόνος δούλου ἢ δούλης ἐτιμωρεῖτο μὲ ὀλίγων μηνῶν φυλάκισιν, ἐνῷ ὁ φονεύων βοῦν ἄνευ ἀδείας τῶν ἀρχῶν τιμωρεῖται μὲ θάνατον! Οἱ ἀγοραζόμενοι ἦσαν δοῦλοι ἰσοβίως καὶ οὐδέποτε ἠδύναντο νὰ ἐλευθερωθοῦν. Οὔτε κἂν τὰ τέκνα τῶν δούλων ἦσαν ἐλεύθερα, διότι οἱ κύριοί των ἠδύναντο νὰ τὰ πωλήσουν. Διὰ τὰς δούλας ὑπῆρχον δύο περιπτώσεις ἀπελευθερώσεως. Ἡ μία ἦτο, ἐὰν ὁ υἱὸς τῆς δούλης, ἐλεύθερος ὤν, ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο εἰς θέσιν νὰ συντηρήσῃ τὴν μητέρα του. Ἡ δευτέρα περίπτωσις ἦτο ὅταν ἡ δούλη ἀπέκτα τέκνον ἐκ τοῦ κυρίου της.

Ὁ νέος Μαχαραγιᾶς τοῦ Νεπάλ, σπουδάσας τὰ νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης, ἀπεφάσισεν, ἐπιστέψας εἰς τὴν χώραν του νὰ καταργήσῃ τὴν δουλείαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κυριαρχίας του. Ἀφορμὴν ἔλαβεν ἐκ τῶν ἐπι-

στολῶν πολλῶν δούλων μητέρων, αἱ ὁποῖαι διεμαρτύροντο, διότι τὰς ἀπεχώριζον ἐκ τῶν τέκνων των. Κατήργησε διὰ μιᾶς διαταγῆς του τὴν ἀγορὰν τῶν δούλων, ἠνάγκασε τοὺς πλουσίους ὑπηκόους του νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς δούλους των ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως καὶ νὰ συνεισφέρουν ποσὰ πρὸς ἐξαγορὰν τῶν δούλων τῶν μικροτέρων ἰδιοκτητῶν. Ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἀπηλευθερώθησαν 75.000 δοῦλοι, ἐξαγορασθέντες, καὶ 25,000 ἄνευ ἀμοιβῆς.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἐπῆλθε τρομερὰ οἰκονομικὴ κρίσις εἰς τὸ Νεπάλ. Ἀφ' ἑνὸς διότι κατεστράφησαν πολλοὶ κεφαλαιοῦχοι, τῶν ὁποίων τὰ κεφάλαια συνίσταντο εἰς ἀνθρώπινα «κεφάλια». Ὑπῆρχον «κεφαλαιοῦχοι» ἔχοντες 100—200 δούλους, τοὺς ὁποίους ἐνοικίαζον εἰς καλλιεργητὰς ἢ βιομηχάνους, ζῶντες οὕτω μεγαλοπρεπέστατα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ σήμερον ἔπαυσαν νὰ ἦναι «κεφαλαιοῦχοι» καὶ δὲν γνωρίζουν τί νὰ κάμουν τὰ ὀλίγα χρήματα ποῦ ἔλαβον. Ἐξ ἄλλου ἡ κυβέρνησις ὤφειλε νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὅλων τῶν ἀπελευθερωθέντων δούλων, καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἦτο τὸ σοβαρώτερον ὅλων. Εἰς τὸ ἔργον ὅμως αὐτὸ τὴν βοηθεῖ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, παραχωροῦσα γαίας εἰς τοὺς τέως δούλους πρὸς καλλιέργειαν.

Οἱ ὑπήκοοι τοῦ νέου Μαχαραγιᾶ τὸν λατρεύουν καὶ προσπαθοῦν παντοιοτρόπως νὰ ἐπιδείξουν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην των. Μία εὐκαιρία παρουσιάσθη κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Εἰς τὸ Νεπὰλ οἱ νεκροὶ καίονται. Ὅταν ὁ νεκρὸς τοῦ πατρός του ἐτέθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς, τρεῖς γυναῖκες τοῦ λαοῦ ἐρρίφθησαν ἑκουσίως εἰς τὴν πυράν, διὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ πῦρ!

ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Διήγημα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ Φρ. Κοππέ.

[συνέχεια].

Ἔξω, ἡ ὁμίχλη εἶχε πυκνώσει· ἦτο παγετώδης τώρα καὶ ἀπέπνεε ὀσμὴν καπνιᾶς.

Ὑπὸ τὸν φανὸν τῆς ἁμάξης ὁ Ἀββᾶς Μουλὲν ἐξηκρίβωσε τὴν πρώτην τῶν διευθύνσεων, τὰς ὁποίας ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας, τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν ἁμαξηλάτην, εἰσῆλθε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὴν ἅμαξαν, ἥτις εὐθὺς ἐξεκίνησε διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης. Παρ' ὅλα τὰ ρεύματα, τὰ ὁποῖα εἰσεχώρουν διὰ τῶν ρωγμῶν τῶν σαθρῶν ὑέλων τῆς ἁμάξης καὶ ἠνάγκαζον τὸν ριγῶντα Ἀββᾶν νὰ χωθῇ βαθύτερον εἰς μίαν γωνίαν, παρ' ὅλην τὴν ἀπόπνοιαν σεσηπότος σανοῦ, ὑγροῦ ὑφάσματος καὶ ἀποτσιγάρων, ἥτις ἀπετέλει τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἁμάξης, ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς ᾐσθάνετο ἄφατον χαράν, διότι ἡ ἀποστολή του ἦτο γλυκεῖα· μετέβαινε νὰ καταστήσῃ εὐτυχεῖς ἀνθρώπους τινάς. Παρεδόθη εἰς τὴν τέρψιν τῆς ὀνειροπολήσεως, φανταζόμενος τὴν χαρὰν τῶν τεσσάρων ἐκείνων ἀτόμων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐκόμιζε τὸν πλοῦτον — πλοῦτον πραγματικόν, ἀφοῦ τὸν ᾐσθάνετο ἐκεῖ εἰς τὸ θυλάκιόν του. Τὸ ὄνειρόν του δὲν διήρκεσεν ὅμως πολύ, καθόσον ἡ ἀπόστασις δὲν εἶναι

μεγάλη ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Κλισσοὺ εἰς τὴν συνοικίαν Μονμάρτρης. Ἡ ἅμαξα ἐστάθη εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Καλογραιῶν, ἐνώπιον θύρας, ἥτις ἀνοιχθεῖσα εὐθὺς ὡς ἔκρουσεν ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, ἐξαπέλυσε ἄρωμα φαγητοῦ τόσον ἐξαισίου, ὥστε ἀναμφιβόλως οὔτε αὐτὸς ὁ Ρότσιλδ δὲν ἔφαγε ποτὲ παρόμοιον.

— «Ὁ κύριος Λουδοβῖκος Δουμπλέ;» ἠρώτησεν ὁ ἱερεύς, σταματήσας πρὸ τοῦ θυρωρείου.

— «Πέμπτον πάτωμα... ἡ μεσαία πόρτα», ἀπήντησεν ἡ θυρωρός, τύπος Μαγίσσης τοῦ Μακβέθ, μὲ γενειάδα ἀποτελοῦσαν ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λινήν της σκούφιαν. Ἡ ἀπαισία μορφὴ τῆς θυρωροῦ, ἡ ἀμφίβολος καθαριότης καὶ ὁ πενιχρὸς φωτισμὸς τῆς κλίμακος, ἰδίως τὸ ἄκουσμα τοῦ «πέμπτου πατώματος», ἀπετέλεσαν στοιχεῖα ἱκανοποιοῦντα τὴν φαντασίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός, ὅστις εἰς τὸ πενιχρὸν τοῦτο περιβάλλον διέβλεπε τὴν πτωχείαν τοῦ ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον ηὔχετο νὰ καταστήσῃ πλούσιον καὶ εὐτυχῆ.

— «Ἰδοὺ λοιπόν», ἐσκέφθη, «ποὺ θὰ πιάσουν τόπον αὐτὰ τὰ χρήματα!»

Ἀνῆλθε ζωηρῶς τὴν κλίμακα, παρ' ὅλον του τὸ ἆσθμα, ἔφθασεν εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ὅμως καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἐστάθη πρὸ θύρας εὐπρεποῦς, παραπλεύρως τῆς ὁποίας ἐκρέματο ἡ λαβὴ ἑνὸς κώδωνος. Ἀλλ' ὁποίαν ἠσθάνθη ἔκπληξιν, ὅταν ἡ θύρα, ἀνοιχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Λουδοβίκου Δουμπλέ, τοῦ ἀπεκάλυψε ὄχι τὸν ρακένδυτον καὶ πειναλέον ποιητὴν τῆς φαντασίας του, ἀλλ' ἕνα νέον κομψὸν μὲ περιβολὴν ἑσπερινὴν — «φράκ» καὶ λαιμοδέτην λευκὸν — διότι ἐπρόκειτο νὰ γευματίσῃ ἐνωρὶς καὶ νὰ μεταβῇ εἴς τινα πρώτην θεατρικὴν παράστασιν.

Εἰπὼν τὸ ὄνομά του καὶ ζητήσας ἀκρόασιν, ὁ ἱερεύς, βαίνων ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἔκπληξιν, εἰσήχθη εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Δουμπλὲ εἰς εὐρύχωρον αἴθουσαν, ἄλλοτε ἐργαστήριον ζωγράφου, ἐπιπλωμένην χωρὶς πολυτέλειαν, ἀλλὰ μὲ καλαισθησίαν καὶ ἐπάρκειαν. Οἱ τοῖχοι, σκεπασμένοι ὑπὸ βιβλίων, καὶ ἡ μεγάλη τράπεζα ἐστρωμένη μὲ χειρόγραφα καὶ φωτιζομένη ὑπὸ καλῆς *λάμπας*, ὡς καὶ τὸ γλυκὺ θάλπος μιᾶς ἑστίας, ὅπου ἔκαιον ξύλα, ἐμαρτύρουν ὅτι εἶχε προηγηθῆ πολύωρος καὶ ἤρεμος ἐργασία καὶ μελέτη.

— «Εἰς τί ὀφείλω τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς;» ἠρώτησεν ὁ Λουδοβῖκος Δουμπλέ, ἐγκατασταθεὶς ἀπέναντι τοῦ ἱερέως εἰς εὐρύχωρον κάθισμα μεσαιωνικοῦ ρυθμοῦ.

Ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, ὅστις ἐπερίμενε νὰ εὕρῃ πένητα ποιητήν, ριγοῦντα εἴς τι ὑπερῷον πενιχρόν, καὶ εὑρίσκετο τώρα ἐνώπιον κυρίου ἐνδεδυμένου κατὰ τὸν συρμόν, ὅστις τὸν ὑπεδέχετο μὲ τυπικὴν καὶ ἄψογον εὐγένειαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἔμπνευσιν, ἥτις τῷ ἐπαρουσιάσθη, νὰ ἠλεκτρίσῃ τὸν κύριον τοῦτον διὰ τῆς ἀποτόμου ἀναγγελίας τῆς καλῆς του τύχης. Ἐβύθισε λοιπὸν τὴν χεῖρά του εἰς τὸ βαθὺ θυλάκιον τοῦ ράσου του, ἐξήγαγε μίαν ταμβακοθήκην, ἕνα κομβολόγιον, τέσσαρας δεκάρας, τὴν θήκην τῶν ὀμματοϋαλίων του καὶ τελευταῖον τὸ χαρτοφυλάκιον μὲ τὰς ἐπιταγάς. Ἔλαβε τὰς διόπτρας ἀπὸ τὴν θήκην, καὶ ἀφοῦ τὰς ἔθεσεν ἐπὶ τῆς ρινός του, ἐφυλλοβόλισε τὰς ἐπιταγὰς καὶ τέλος ἔλυσε τὴν σιωπήν, τείνων τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα τοῦ Λουδοβίκου Δουμπλὲ εἰς τὸν δικαιοῦχόν της.

— «Ἡ ἐπίσκεψίς μου, κύριε, δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νὰ σᾶς ἐγχειρίσω τοῦτο . . . Ἀντὶ ἀποδείξεως, ἐννοεῖται».

Ὁ ποιητὴς ἔρριψε βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐπιταγῆς: «Αἴ! Τί; Διακόσιαι πενήντα μία χιλιάδες, τριακόσια ἐννενήντα φράγκα! . . . Εἰς μίαν ἐπιταγήν; . . . Εἰς τὸ ὄνομά μου; . . . Ἐπὶ τοῦ Κρεντὶ Φονσιέ; . . . Τί σημαίνει τοῦτο; Εἶναι φάρσα;»

— «Καθόλου, κύριε! Σημαίνει ἁπλῶς ὅτι ὁ κ. Ρενωδέλ . . .»

— «Ὁ παλαιός μου τραπεζίτης!» διέκοψεν ὁ Δουμπλέ.

— «. . . Μεταμεληθείς, ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς πελάτας του πᾶν ὅ,τι τοῖς ἀφήρεσε, μὲ τόκους καὶ ἐπιτόκιον».

— «Πῶς; Αὐτὸ τὸ ποσόν; Ὅλη μου ἡ πατρικὴ περιουσία καὶ περισσότερον ἀκόμη, μοῦ ἀποδίδεται τώρα ὑπὸ τοῦ Ρενωδέλ; Ὁ λῃστὴς ἐκεῖνος εἶναι λοιπὸν τίμιος ἄνθρωπος;» ἐφώναξε μὲ νευρικὸν γέλωτα ὁ Δουμπλέ.

— «Ὁ Ρενωδὲλ σᾶς ἀποδίδει τοῦτο χωρὶς καμμίαν ὀπισθοβουλίαν. Θέλει μόνον νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν συνείδησίν του, καὶ μάλιστα μοῦ ἀπηγόρευσε νὰ σᾶς εἴπω τι περισσότερον περὶ αὐτοῦ. Εἶναι ἕνας ὀφειλέτης ὁ ὁποῖος πληρώνει τὸ χρέος του, κύριε. Τίποτε περισσότερον!» εἶπε σχεδὸν αὐστηρῶς ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, τὸν ὁποῖον ἤρχιζε νὰ ἐρεθίζῃ τὸ ὕφος τοῦ νέου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις ὑπενθύμιζεν ἕνα ἔκτακτον ὑπάλληλον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, τόσον διάφορον ἀφ' ὅ,τι τὸν εἶχε φαντασθῆ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δουμπλὲ εἶχε ξεκουμβώσει τὸ **γιλέκον** του καὶ ἐκράτει τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς καρδιακῆς χώρας. Τὴν ἀπέσυρε μὲ ὕφος εὐχαριστημένον.

— «Λαμπρά!» εἶπεν, «ἡ καρδία μου κτυπᾷ κανονικῶς. Εἶμαι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου!» . . .

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐμονολόγει, παρατηρήσας αἴφνης τὴν ἔκπληξιν, ἥτις ἦτο ἐζωγραφισμένη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπισκέπτου του, εἶπεν:

— «Ἀπορεῖτε, κύριε Ἀββᾶ, ὅτι δὲν ἐκφράζω καμμίαν εὐχαρίστησιν, ὅτι δὲν πηδῶ ἕως τὸ ταβάνι. Θὰ ἐπεθυμεῖτε, ὑποθέτω, νὰ διηγηθῆτε εἰς τὸν Ρενωδέλ, ὅτι μὲ κατέστησε παράφρονα ἐκ χαρᾶς. Ἀλλὰ σᾶς λέγω ἐντίμως, ὅτι θὰ ἐψευδόμην ἐὰν ἐσκέπαζα τὴν ἐπιταγὴν αὐτὴν μὲ φιλήματα εὐγνωμοσύνης. Διότι, ναὶ μέν, μὲ εὐχαριστεῖ αὐτὸ τὸ χρῆμα, ἀλλὰ καὶ μὲ φοβίζει. Χάρις εἰς τὴν περιουσίαν αὐτὴν ποὺ μοῦ ἀποδίδεται θὰ μοῦ μείνῃ τώρα περισσότερος καιρὸς διὰ τὸν ἑαυτόν μου, καιρὸς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας. Δὲν θὰ εὑρεθῶ πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ξεφουρνίζω ἐκεῖνα τὰ δύο ἄρθρα τὴν ἑβδομάδα, τὰ ὁποῖα μοῦ ἐξασφαλίζουν τὸ ἐνοίκιον καὶ τὸν ἄρτον. Θὰ ἠμπορέσω νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὸ ἔργον μου ἐκεῖνο ποῦ ὀνειρεύομαι — τὸ περίφημον ἐκεῖνο ἔμμετρον δρᾶμα, τὸ ὁποῖον μὲ παρακολουθεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μὲ ἐξυπνᾷ τὴν νύκτα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς θὰ ἦναι ἀνάγκη νὰ εἶμαι φρόνιμος, νὰ ἐπιβλέπω τὸν ἑαυτόν μου, νὰ μὴ ὑποπέσω πάλιν εἰς τὸ παλαιόν μου ἐλάττωμα τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς ὀνειροπολίας. Κύριε Ἀββᾶ, μοῦ φαίνεσθε ἀξιόλογος ἄνθρωπος. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι σᾶς συνεκίνησεν ἡ πρᾶξις τοῦ Ρενωδέλ. Αἴ, λοιπόν, σᾶς παρέχω τὸ μέσον νὰ χαροποιήσητε αὐτὸν τὸν μετανοοῦντα λωποδύτην—νὰ κατευνάσητε τὰς ἀναδρομικὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ τοῦ εἴπητε ὅτι, ὅταν μοῦ ἀφήρεσε πᾶν ὅ,τι μοῦ εἶχε μείνει ἐκ

τῆς πατρικῆς μου περιουσίας, ὅταν μὲ ἀφῆκε πτωχὸν ὡς τὸν Ἰὼβ καὶ γυμνὸν ὡς τὸν σκώληκα, ἐστάθη ὁ μέγιστός μου εὐεργέτης.

— «Εὐεργέτης; Τί εὐεργεσία;» . . . εἶπε κατάπληκτος ὁ ἱερεύς.

— «Ἄπειρος! Διότι ἐνόσῳ ἤμην πλούσιος, ἤμην ὀκνηρὸς καὶ ἀφανής. Πτωχὸς, ἔμαθα νὰ ἐργάζωμαι, καὶ τότε ἀνεκάλυψα εἰς ἐμαυτὸν ὀλίγην τινὰ ἱκανότητα καὶ μάλιστα κατώρθωσα νὰ ἀπολαύσω καὶ μικράν τινα ἀκτῖνα ἐκ τοῦ μεγάλου ἡλίου τῆς ἐπιτυχίας. Ἂν διεθέτατε ἕν τέταρτον τῆς ὥρας θὰ σᾶς διηγούμην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. Καὶ ἠμπορεῖτε νὰ τὴν διηγηθῆτε εἰς τὸν ἀξιόλογον ἐκεῖνον ἀπατεῶνα, ὁ ὁποῖος μὲ εὐηργέτησε τότε ὅταν μὲ ἀπεγύμνωσε — καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὄψιμος μεταμέλεια ἴσως; . . . τίς οἶδε; . . . μοῦ προξενήσῃ πάλιν μᾶλλον βλάβην! Εἰς διάστημα πέντε ἐτῶν ἀπέκτησα θάρρος καὶ ἐργατικότητα ἀντὶ τῆς ὀκνηρίας μου, ὀρθὴν κρίσιν ἀντὶ τῆς φιλαρεσκείας μου, καλαισθητικὴν διάκρισιν ἀντὶ τῶν γελοίων μου ἀντιλήψεων. Τὴν δὲ μικράν μου ἐπιτυχίαν καὶ τὴν πιθανήν μου προαγωγὴν εἰς τὴν τέχνην, ὀφείλω ἐντελῶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας μου. Ὁ καϋμένος ὁ Ρενωδέλ! Τοῦ ὀφείλω τὸ στάδιόν μου!».

Ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, ἔκπληκτος καὶ ἀρκούντως συγκεκινημένος, δὲν ἐλησμόνει ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ὅτι εἶχεν ἀκόμη τρεῖς ἐπισκέψεις νὰ κάμῃ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

Ἐσηκώθη:

— «Κύριε Δουμπλέ», εἶπε «θὰ μεταδώσω πιστῶς εἰς τὸν Ρενωδὲλ ὅσα μοῦ εἴπατε. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὥρα παρέρχεται, κάμετέ μου τὴν χάριν νὰ ἐξοφλήσητε τὴν ἀπόδειξιν».

— «Συγγνώμην, κύριε Ἀββᾶ», εἶπεν ὁ νέος καὶ ἔσπευσε νὰ ὑπογράψῃ καὶ ἐγχειρήσῃ εἰς τὸν ἱερέα τὴν ἀπόδειξιν.

— «Ἆ! ἀλήθεια!... τὸ Θεῖον Βρέφος εἶναι, ποὺ μοῦ κάμνει αὐτὸ τὸ Χριστουγεννιάτικον δῶρον διὰ τῶν χειρῶν σας! Πρέπει τοὐλάχιστον νὰ τοῦ εἴπω ἕνα εὐχαριστῶ. Ἀπόψε αἱ Τράπεζαι εἶναι κλεισταί. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξαργυρώσω τὴν ἐπιταγήν. Ἀλλ' ἔχω ἐδῶ πεντακόσια φράγκα, ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου μου. Δεχθῆτέ τα, παρακαλῶ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ξεύρετε μερικὰ πτωχόπαιδα, περίπου τόσον γυμνὰ ὅσον ἦτο ὁ Χριστὸς εἰς τὴν φάτνην Του!».

— «Νὰ ἔχητε τὴν εὐχὴν Ἐκείνου!» εἶπεν ὁ ἱερεύς· «Ἀκριβῶς εἰς τὴν παλαιάν μου ἐνορίαν, εἰς τὴν συνοικίαν τῶν ῥακοσυλλεκτῶν, ἔχω τὰ πέντε ὀρφανά μου, τῆς ὁδοῦ Κρουλεμπάρμπης».

— «Ἂς μὴ λησμονήσω ὅμως καὶ τοὺς γέρους», ὑπέλαβεν ὁ Δουμπλέ. «Χθὲς συνήντησα τὸν γέρο-Σαρλιέ, τὸν λαϊκὸν ποιητήν. Ἔτρεχε νὰ συμφάγῃ μὲ ἐργάτας εἰς κάποιο οἰνομαγειρεῖον τοῦ Βωζιρὰρ καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ γεῦμά του μὲ ἕνα τραγοῦδι εἰς τὸ φροῦτο. Ἀπηρχαιωμένος καὶ λησμονημένος ὁ παλαιὸς ποιητής, καὶ πάσχων γιὰ γαλά, ὁ καϋμένος. Χθὲς ποὺ ἔτρεχε μέσα στὴ βροχὴ καὶ τὴν λάσπη ἐτινάζετο ὁλόκληρος ἀπὸ τὸν βῆχα. Αἴ, ἀφοῦ εἶμαι πλούσιος, καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ κάμω τὰ ἔξοδα τῶν τελευταίων Χριστουγέννων ποῦ θὰ ἰδῇ· θὰ τὸν στείλω κάτω στὴν Μεσημβρίαν· ἐκεῖ στὸν ἥλιον ἴσως εὕρῃ ἀκόμη κανένα τραγοῦδι!»

Ἱκανοποιηθεὶς ἐκ τοῦ συγκεκινημένου μειδιάματος τοῦ ἱερέως, ὁ Λουδοβῖκος

Δουμπλὲ προσέθεσε: «Βλέπετε, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τοὺς παλαιούς μας ρακοσυλλέκτας εἰς τὴν φιλολογίαν!».

Καὶ μὲ ἀφελὲς καὶ ἐγκάρδιον μειδίαμα συνώδευσε τὸν Ἀββᾶν Μουλὲν μέχρι τῆς θύρας.

— «Ἀλήθεια», ἐσκέπτετο ὁ ἱερεύς, ἐνῷ ἡ ἅμαξα τὸν μετεκόμιζε πρὸς τὴν μεμακρυσμένην ὁδὸν τοῦ Καρδιναλίου Λεμουάν. «Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι τὸ χρῆμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ οὔτε τὸ τάλαντον οὔτε τὴν δόξαν· μᾶλλον δὲ εἶναι ἐνίοτε ἐμπόδιον πρὸς ἀπόκτησιν τούτων... Τίς οἶδεν, ἂν ὁ Ρενωδέλ, ἀποδίδων εἰς τὸν νέον αὐτὸν τὴν περιουσίαν του, δὲν θὰ στερήσῃ τὴν Γαλλικὴν φιλολογίαν ἑνὸς ἀριστουργήματος; Ἀλλ' ὄχι... προσοχή! Αὐτὴν τὴν σκέψιν δὲν θὰ τὴν διατυπώσω εἰς τὸν Ρενωδέλ. Πρὸ παντὸς αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ... τί λέγει ἡ ἐντολή; «*Μὴ κλέψῃς!*». Εἶναι τόσον σπάνιοι οἱ κλέπται ποὺ ἀποδίδουν ὅσα ἔκλεψαν, ὥστε δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποθαρρύνωμεν!».

(ἀκολουθεῖ)

Η ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἡ στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλον εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν οἱ ἐμπειρογνώμονες, οἵτινες κατῆλθον τελευταίως εἰς τὴν χώραν μας διὰ νὰ μελετήσουν τὴν οἰκονομικήν μας κατάστασιν, λέγει ὅτι 50.3 τοῖς ἑκατὸν τῶν κατοίκων εἶναι ἀγράμματοι. Δηλαδή, τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀγνοεῖ ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν!

Ὑποθέτομεν ὅτι οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης (ἐκτὸς ἴσως τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ὅμως θεωρεῖται μᾶλλον ὡς Ἀσιατικὸν ἢ ὡς Εὐρωπαϊκὸν κράτος) ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τοιοῦτο φοβερὸν ἄγος. Ἡ Ἑλλάς, λοιπόν, ἡ ἄλλοτε κοιτὶς τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι σήμερον ἡ πλέον ἀγράμματος χώρα τῆς Εὐρώπης! Οἷον αἶσχος! Καὶ ὅμως ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Πῶς λοιπὸν συμβαίνει, ὑπάρχοντος τοῦ νόμου αὐτοῦ, τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ νὰ παραμένῃ ἀγράμματον; Τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον τερατῶδες καὶ τόσον σοβαρόν, ὥστε πρέπει νὰ ἑφελκύσῃ τὴν γενικὴν προσοχὴν Κράτους, Ἐκκλησίας καὶ Κοινωνίας, καὶ νὰ προκαλέσῃ σύντονα μέτρα διορθώσεως μιᾶς τρομακτικῆς καταστάσεως.

Μερικὰ τῶν μέτρων τούτων πᾶς τις δύναται προχείρως νὰ ἀπαριθμήσῃ. Καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου:

1. ***Πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως***, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφαρμόζεται σήμερον. Καὶ διὰ νὰ ἦναι ἀποτελεσματικὴ ἡ ἐφαρμογή του, πρέπει νὰ προστεθοῦν μερικαὶ διατάξεις εἰς τὸν νόμον, περὶ ***τιμωρίας τῶν παραβάσεων αὐτοῦ***. Ὡς ἔχει σήμερον ὁ νόμος, οὐδεμίαν ὁρίζει ποινὴν κατὰ τοῦ γονέως ἢ κηδεμόνος, ὅστις παραμελεῖ νὰ στείλῃ τὸ παι-

δί του εἰς τὸ σχολεῖον. Θεσπίσατε καταλλήλους ποινὰς καὶ θέσατε τὸν νόμον εἰς αὐστηρὰν ἐφαρμογήν, καὶ θὰ ἴδητε ἀμέσως τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα.

2. ***Πρέπει νὰ ἀπαγορευθῇ διὰ νόμου ἡ ἐργασία τῶν παιδίων*** κάτω τοῦ $14^{ου}$ ἢ $15^{ου}$ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ὅτε πρὸ δύο περίπου μηνῶν ὁ διάσημος Ἀλμπὲρ Τομάς, διευθυντὴς τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα καὶ περιῆλθε τὰ ἐργοστάσια, καταστήματα καὶ γραφεῖα μόνον τῆς πρωτευούσης, ἔφριξεν ὅταν εἶδεν ἐκεῖ τὰς χιλιάδας 8ετῶν καὶ 10ετῶν παιδίων, τὰ ὁποῖα εἰργάζοντο ἐπὶ 8ωρον καὶ 10ωρον. Καὶ ἐξεφράσθη καυστικώτατα καὶ ἀπαισιοδοξότατα διὰ τὸ μέλλον μιᾶς χώρας, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τοιουτοτρόπως τὴν ἀποστράγγισιν τῆς ζωτικότητος τοῦ λαοῦ της καὶ καλλιεργεῖ τὴν ἠθικήν, διανοητικὴν καὶ σωματικὴν καχεξίαν τῶν κατοίκων της.

Δυστυχῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ***δικαίωμα ἑκάστου Ἕλληνος*** εἶναι τὸ νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει μὲ τὸ παιδί του Ἀφοῦ εἶναι ʼδικό του! Ἂν τὸ ἀφήσῃ ἀγράμματον, ἂν τὸ σπάσῃ ʼστὴν ἐργασίαν ἀπὸ ἡλικίας 7 ἐτῶν, ποῖος ἔχει τὸ θράσος νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα; Καὶ διὰ νὰ καταρριφθῇ αὐτὴ ἡ κτηνώδης ἀντίληψις, θὰ χρειασθῇ ***ἀγὼν κρατερός***. Διότι ἡ ἐφαρμογὴ νόμων συμφώνων πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὑγιοῦς διοικήσεως θὰ προσκρούσῃ ὄχι μόνον εἰς τὰς ὡς ἄνω ***προλήψεις***, ἀλλὰ καὶ εἰς ***μεγάλα ὑλικὰ συμφέροντα***—τῶν ***γονέων***, οἱ ὁποῖοι ὠφελοῦνται ὑλικῶς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν μικρῶν τέκνων των, καὶ τῶν ***ἐργοδοτῶν***, οἱ ὁποῖοι κερδίζουν καὶ πλουτοῦν, διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας τῶν μικρῶν ἀνηλίκων ἐργατῶν καὶ ἐργατίδων.

3. ***Ἐξ ἄλλου τὸ Κράτος πρέπει νὰ βάλῃ εἰς τάξιν τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν.***

α') ***Πρέπει τὰ ἱδρυθοῦν ἐπαρκῆ δημοτικὰ σχολεῖα***, με ἐπαρκεῖς διδασκάλους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει σήμερον.

β') ***Πρέπει νὰ σχολικὰ κτίρια νὰ ἦναι ὑγιεινά, εὐπρεπῆ καὶ εὐρύχωρα.***

γ') ***Πρέπει νὰ παύσῃ ὁλοκλήρως ἡ ἐπίταξις τῶν σχολείων***, εἰς ἑκάστην ἔκτακτον περίστασιν.

δ') ***Πρέπει ἡ διδασκαλία εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα νὰ ὀργανωθῇ*** συμφώνως πρὸς τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς μεθόδους.

4. ***Πρέπει καὶ εἰς τὸν στρατὸν νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ διδασκαλία τῶν ἀγραμμάτων.*** Μᾶς φαίνεται ἀκατανόητον πῶς οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι φαίνεται σκεφθείς ποτε τὸ σπουδαῖον τοῦτο μέσον τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀγραμματοσύνης. Ὁ στρατὼν εἶναι (ἢ δύναται νὰ ἦναι) ἓν λαμπρὸν σχολεῖον, ὅπου ἡ νεολαία δύναται νὰ διδάσκηται ὄχι μόνον γράμματα, ἀλλὰ πολλὰ ἄλλα χρήσιμα πράγματα — ἀγωγήν, πατριωτισμόν, ἥμερα ἤθη, καθαριότητα, τάξιν, κτλ. κτλ. Εἰδικῶς ὅμως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγραμματοσύνην, εἶναι εὐκολώτατον νὰ γίνηται διδασκαλία τῶν ἀγραμμάτων ἐπὶ 2 ὥρας καθ' ἑκάστην ὑπὸ ἐγγραμμάτων στρατιωτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Μὲ ἓν τοιοῦτο σύστημα εἰς ἓξ μῆνας δὲν θὰ μείνῃ ἀγράμματος στρατιώτης, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ περιορισθῇ ταχέως ἡ ἀγραμματοσύνη τῶν ἐνηλίκων, ἐνῷ ταυτοχρόνως θὰ ἐργάζηται τὸ δημοτικὸν σχολεῖον διὰ τὰ ἀνήλικα.

5. ***Πρέπει νὰ πληθυνθοῦν τὰ νυκτερινὰ σχολεῖα*** διὰ τὰ παιδία, τὰ δυνάμενα νὰ ἐργάζωνται (ἤτοι, τὰ ἀπὸ 15 ἐτῶν καὶ ἄνω).

Αὐτὰ εἶναι, ἐκ τοῦ προχείρου, τὰ κυριώτερα μέτρα, δι' ὧν δύναται νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἀγραμματοσύνη ἐν Ἑλλάδι. Καὶ εἶναι πρωτίστως, ὡς εἴδομεν, ***μέτρα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λάβῃ τὸ Κράτος.*** Ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσι τὰ μέτρα ταῦτα τοῦ Κράτους, ***ἐὰν δὲν ὑποστηριχθῶσιν ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης.*** Εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένη ἀλήθεια, ὅτι οὐδεὶς νόμος, ὁσονδήποτε καλός, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐὰν δὲν ἐγκρίνηται καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐν συνόλῳ. Καὶ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ κατάργησις τῆς παιδικῆς ἐργασίας κάτω τῆς ἡλικίας τῶν 15 ἐτῶν δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ἂν εἰς τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀτομικὰς προλήψεις δὲν ἀντιταχθῇ ***ἡ θέλησις τῆς μεγάλης μάζης*** τῶν πολιτῶν ἐκείνων, οἵτινες βλέπουν καθαρώτερον καὶ ἐννοοῦν τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τὴν ἀγραμματοσύνην καὶ ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἐργασίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ γίνηται καὶ ***προπαγάνδα συστηματικὴ*** μεταξὺ τοῦ λαοῦ διὰ φυλλαδίων καὶ διαλέξεων πρὸς διαφώτισιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν σπουδαίων τούτων ζητημάτων, ὅπως ἐκλείψουν βαθμηδὸν αἱ στρεβλαὶ ἀντιλήψεις καὶ ῥιζωθοῦν ὀρθαὶ τοιαῦται περὶ τῆς ἀνεκτιμήτου πολυτιμότητος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς εὐρώστου ἀναπτύξεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Εἰς δὲ τὸν ἀγῶνα τοῦτον μεγίστην δύναται νὰ προσφέρῃ συμβολὴν καὶ ***ἡ Ἐκκλησία***—πᾶσα Ἐκκλησία—διδάσκουσα ἀπὸ ἄμβωνος τὰ ἐκκλησιάσματα καὶ νουθετοῦσα κατ' ἰδίαν τὰ ἄτομα. Ἡ Ἐκκλησία ἄλλως τε δρέπει κατ' αὐτὰς τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς ἀγραμματοσύνης μὲ τὰ «ἡμερολογιακά». Δὲν λέγομεν ὅτι ὅλοι οἱ «παλαιοημερολογῖται» εἶναι ἀγράμματοι. Δυστυχῶς ὄχι, ἀφοῦ καὶ ὁ... κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διακηρύττει ἑαυτὸν παλαιομερολογίτην!! Ἀλλ' εἰς τὴν ἀγραμματοσύνην εὑρίσκει τὸ προσφορώτερον ἔδαφός της ἡ δεισιδαίμων ***προσήλωσις εἰς τοὺς κενοὺς καὶ νεκροὺς τύπους,*** καὶ οὗτοι πάλιν ἐγέννησαν τὸ ζήτημα τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου. Ὥστε καὶ εἰς τοῦτο ἡ Ἐκκλησία — πᾶσα ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησία— ἔχει ἄμεσον συμφέρον, ἀλλὰ καὶ ἄμεσον καθῆκον νὰ συνεργασθῇ σθεναρῶς εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀγραμματοσύνης.

ΠΟΙΚΙΛΑ

—**Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας.** Ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἀριθμῶν τῆς περυσινῆς ἀπογραφῆς ἐμφαίνεται ὅτι ὁ **πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας** ἀνέρχεται εἰς 40,475,000, παρουσιάζων ἐλάττωσιν ἐξ 1,000,000 ἐν σχέσει μὲ τὸν πληθυσμὸν τοῦ 1913 διὰ τὸ αὐτὸ ἔδαφος (συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης).

Ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως τὰ ἀνησυχητικώτερα σημεῖα εἶνε :

1) Σημαντικὴ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων.

2) Ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων.

3) Μεγάλη αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων. Ἡ ἀναλογία τῶν γεννήσεων ἔπεσεν εἰς 18.8 ἐπὶ 1000, ἔναντι 19.1 κατὰ τὸ 1916. Ἡ ἀναλογία τῶν θανάτων εἶνε 17.5, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν θνησιμότητα. Τὸ τρομακτικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἐπὶ τῶν παιδίων ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἔναντι πίνακα φοιτήσεως εἰς τὰ σχολεῖα.

ΕΤΗ	Δημόσ. σχολεῖα	Ἰδιωτικὰ σχολ.
1913	4.500.913	1.057.621
1917	3.066.956	825.365
1925	2.785,600	700.266

—**Ἡ ἕνωσις τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.** Ὁ ἐσχάτως ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας Ὀρθόδοξος πρωθιεράρχης τῆς Πολωνίας ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ἑνώσεως ταύτης εἶπε· «Τὴν θεωρῶ ἀπολύτως ἀδύνατον, ἐκτὸς ἂν ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ δεχθοῦν τὴν ἕνωσιν, δεχθοῦν ταυτοχρόνως νὰ γίνουν Προτεστάνται. Διότι εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δὲν θὰ δεχθῇ νὰ μεταβάλῃ οὐδὲ κεραίαν ἀπὸ τὰ 39 ἄρθρα τοῦ δογματικοῦ της Πιστεύω. Ἡ ἕνωσις συνεπῶς θὰ ἐγίνετο πρὸς βλάβην καὶ ἐκμηδένισιν τῆς Ὀρθοδοξίας».

—**Φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι ἐν Ἀθήναις.** Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ μάθῃ ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος πόσοι φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι ἐνεγράφησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἰς τὰς διαφόρους σχολὰς καὶ τὰ τμήματα κατὰ τὸ ἔτος 1925—1926.

Μία ἐπίσημος στατιστικὴ μᾶς παρέχει τοὺς ἀκολούθους ἀριθμούς. Πρωτοετεῖς : Εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν 118 ἄνδρες καὶ 1 φοιτήτρια. Εἰς τὴν φιλοσοφικὴν 587 ἄνδρες καὶ 83 φοιτήτριαι. Εἰς τὴν νομικὴν 1315 καὶ 42 γυναῖκες. Εἰς τὴν ἰατρικὴν 453 καὶ 34 γυναῖκες. Εἰς τὸ ὀδοντοϊατρικὸν σχολεῖον 162 ἄνδρες καὶ 55 γυναῖκες.

Εἰς τὸ χημικὸν τμῆμα 16 ἄνδρες καὶ 3 γυναῖκες. Εἰς τὸ φαρμακευτικὸν 157 μὲ 33. Εἰς τὸ μαθηματικὸν 310 μὲ 5 καὶ εἰς τὸ τμῆμα φυσικῆς 221 μὲ 10 φοιτητρίας.

Ἐν συνόλῳ οἱ πρωτοετεῖς τοῦ 1925—1926 ἀνέρχονται εἰς 3339 φοιτητὰς καὶ 266 φοιτητρίας. Τὸ σύνολον πρωτοετῶν, δευτεροετῶν, τριτοετῶν καὶ τεταρτοετῶν φοιτητῶν ἀνέρχεται εἰς 13,841 ἄνδρας καὶ 849 γυναῖκας. Ἐκ τούτων εἰς τὴν θεολογικὴν σπουδάζουν 380 φοιτηταὶ καὶ 7 φοιτήτριαι. Εἰς τὴν φιλοσοφικὴν 2254 ἄνδρες καὶ 247 γυναῖκες. Εἰς τὴν νομικὴν 5851 καὶ 119. Εἰς τὴν ἰατρικὴν 2292 καὶ 125.

Εἰς τὸ ὀδοντοϊατρικὸν σχολεῖον 549 καὶ 163. Εἰς τὸ χημικὸν τμῆμα 403 καὶ 12. Εἰς τὸ φαρμακευτικὸν 798 καὶ 148. Εἰς τὰ μαθηματικὰ 821 καὶ 16 καὶ εἰς τὸ τμῆμα φυσικῆς 493 καὶ 12 φοιτητρίας.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπισήμου στατιστικῆς ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὰ νομικά, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὴν φιλοσοφίαν πρῶτον, τὴν ὀδοντοϊατρικὴν δεύτερον καὶ κατὰ τρίτον λόγον εἰς τὴν φαρμακευτικήν.

Ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν εἰς τὸ ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν βιβλίων ἡμῶν ηὐξήθησαν γενικῶς, λόγῳ τῆς συνεχοῦς ὑπερτιμήσεως τῶν βιβλίων ἐν γένει.